

B'NAI B'RITH SZEMLÉ

TARTALOM

Dr. Engelberg Dezső főtitkár tv.: A romániai zsidó ifjúság problémája. — Bihari Árpád tv.: Néhány szó az ifjúsági kérdéshez. — L.: Az ifjúsági kérdés a külföldi BB-disztriktokban. — Dr. Fischer Samu alelnök tv.: Dr. Weisz Károly tv. — ZSIDÓ VILÁG. Ing. Walter Fischl tv.: Két világnézet. — Ligeti Ernő tv.: A zsidóság helyzete Európában. — A genfi zsidó világkonferencia. — A jeruzsálemi héber egyetem. — KÖNYVISMERTETÉSEK: Raffael: Giszkalay J.: Akiba csudálatos élete. (Kirjat Széfer, Lugoj.) Zsidó Miniatűrök. (A Pharos könyvsorozat első kötete.) — Danzig Hillel „A zsidókérdés kézikönyve“. (Aviva-Barisszia kiadás.) -- KÜLFÖLDI BB-ÉLET. Dr. Engelberg Dezső főtitkár tv.: Látogatásom a konstantinápolyi nagypáholyban. -- Szemleismertetések.

INHALT:

Br. Prot. Sekr. Dr. D. Engelberg: Das Problem der jüdischen Jugend in Rumänien. — Br. Arpad Bihari: Einige Worte zur Jugendfrage. — L.: Die Jugendfrage in den ausländischen BB-Distrikten. — Br. Vizepräs. Dr. Samuel Fischer: Nachruf auf Br. Dr. Karl Weiss. — Br. Ing. Walter Fischl: Jüdisches und arisches Erleben. — Br. Ernst Ligeti: Die Lage der Juden in Europa. — Die jüdische Weltkonferenz in Genf. — Die Universität in Jerusalem. — Buchbesprechungen: Raffael: Giszkalay: Akiba (Kirjat Sefer--Verlag, Lugoj.) Jüdische Miniaturen. (Pharos--Verlag.) Hillel Danzig „Handbuch der Judenfrage“. — Aus anderen Distrikten: Br. Prot. Sekr. Dr. D. Engelberg: Mein Besuch in der Stambuler Grossloge. — Monatsblätter der ausländischen BB-Distrikte.

BCU Cluj / Central University-Library Cluj

BERICHTIGUNG. In dem unter dem Titel „Erziehung zum Judentum“ in der vorigen Nummer unserer Monatsblätter erschienenen Aufsatz unseres Br. Dr. Esekiel Brisker sind bedauerlicherweise zwei störende Druckfehler unterlaufen, die wir in folgenden berichtigen: auf Seite 138 ist statt „Saadja“ richtig „Bachja“ und auf Seite 139 nach „Dante“ „nicht zu“ zu lesen.

A ROMÁNIAI ZSIDÓ IFJUSÁG PROBLÉMÁJA

Irta: Dr. ENGELBERG DEZSŐ tv.,
a tg.-muresi Avoda-páholy főtítkára.

Az ifjuság problémája mindenkoron és minden népnél egyike volt a legkomplikáltabb és legnehezebben megoldható kérdéseknek. A társadalmi, gazdasági, kulturális és morális adottságok állandó befolyással voltak minden korok ifjuságára. Ezeknek az adottságoknak sokfélesége és napról-napra, óráról-óra való változása az egyes országok ifjuságát hol előnyösen, hogy károsan, de állandóan befolyásolta és így az ifjuság a gazdasági, kulturális és morális tényezők állandó hullámzásával párhuzamosan a maga történeti fejlődésének útjában ezen hullámzás görbéjét tükrözteti vissza. Többszörösen áll ez a zsidó ifjuságra, mely a maga bizonytalan, elhelyezkedésében fokozottan szenvedte el a különböző társadalmi, gazdasági, kulturális és morális gyökérnélküliség különböző hullámcsapásait mindazon területeken, ahol a vendégnek kijutó kegyelemkenyéren volt kénytelen tengődni.

A romániai zsidó ifjuság, mint általában a keleti országok zsidó ifjai, a többszörösnél is több ilyen hullámverést szenvedett el a háboru befejezése előtt, épp úgy, mint a háboru után. Társadalmi tekintetben a zsidó itt mindig másodrendű állampolgár volt és így a zsidó ifju is csak csökevénye volt a minden idők román társadalmának. Mindig kevesebbnek tekintették más nemzetiségű ifjunál és így nem csoda, ha lassanként szükségszerűen és szervesen kifejlődött benne az u. n. „minderwertigkeitsgefühl“, az alacsonyabbrendűség érzete, mely őt élete egész során végig kísérte és determinálta mindennemű társadalmi ténykedésében, vagy elhatározásában. Ezzel szoros összefüggésben áll a zsidóság gazdasági elhelyezkedése, amely Romániában meglehetősen változó képet mutat. A regáti zsidóság az egyesülés előtti időben derekasan kivette a maga részét Románia gazdasági életének irányításából. Ma azonban egészen megváltozott a helyzet. A zsidóság napról-napra szegényedik, az elpauperizálódás folyamata megállás nélkül tart. Egész Románia területén alig találunk zsidót, aki vagyonánál fogva, — mert egyébként úgy sem állott módjában, — az ország gazdasági életének vezetésében valamelyes szerephez jutott volna. Ez a folyamatos elszegényedés a zsidó ifjuságra nézve ugyancsak tragikusnak mondható. Társadalmi elhelyezkedési lehetőség hiányában, gazdasági eszközök nélkül csak tengődnek a zsidó ifjak, akikből buján terem a „Luft-

mensch"-ek szomorú légiója, amely mint a méhely fertőzi meg és teszi szinte elviselhetetlenné a zsidó társadalom levegőjét. Ezeknek az ifjaknak semmi közösségük nincs a kultúrával, nem hiányzik nekik sem iskola, sem könyv, megelégszenek azzal, hogy a társadalmi testén ballasztként csüngjenek és máról-holnapra tengessék improduktív kérész életüket.

A mai ifjúságot Romániában ezek a tényezők adják. Egy egészen bizonytalan, könnyű fajsúlyánál fogva a társadalmi élet felületén elhelyezkedett, minden organikus és szisztematikus adottság nélküli tömeg, amit, ha külső segítség idejekorán nem érkezik, a végső pusztulás veszélye fenyeget. A romániai zsidó társadalom felnőtt tagjainak sürgős összefogása szükséges tehát, hogy az ifjúság feje fölött sötéten elterpeszkedő veszélyeket radikálisan elhárítsák. E részben a BB Rendre és annak tagjaira súlyos és felelősségteljes feladat hárulik. A köztudatba kell vinni ezt a jelszót: „Mentsük meg a zsidó ifjúságot!”

Mindenekelőtt pedig nyissák meg a páholyok kapuit az ifjúság számára. Nem feltétlenül szükséges, hogy ezek az ifjak a testvéri láncba forma szerint felvétessenek, s hogy annak rendes tagjai legyenek. Önálló testületet alkossanak a páholy mellett, amely testület összekötő kapcsolatot teremt az ifjúság és a felnőttek között. Amilyen kísérleti állomása legyen ez a testület a páholyoknak, amelyből célirányos vezetéssel a megfelelő utánpótlás is kitermelhető. A testület révén igyekezzenek a páholyok az ifjúságot minden társadalmi, kulturális és morális munkába bevonni, azoknak egyes zsidó társadalmi szervezetekben megfelelő helyet biztosítani és őket ezen a poszton munkájukban állandóan ellenőrizni, a továbbiakban pedig alkalomadtán tőlük a végzett munkát számonkérni. Például a páholy által a hitközség vezetőségébe, vagy valamely helyi jótékonyági, kulturális intézmény választmányába bejuttatott ifjak havonként beszámolót tartanak a páholy által erre a célra delegált bizottság előtt mindarról, ami az említett intézmények szociális, gazdasági, kulturális és morális életében az utóbbi időben előfordult. A felnőtteknek az ifjúsággal való ezen kapcsolata később kiterjeszthető a mindennapi élet különböző megnyilvánulásaira, amelyek a Rendnek feladatai közé tartoznak, pl. a betegek látogatására, az árvák erkölcsi támogatására, különböző társadalmi akciók technikai lebonyolítására stb.

Az egységes szervezet és vezetés hiányának tudható be a mai zsidó ifjúság szétagoltsága. Mindenekelőtt a politikát kell szatizni az ifjúság kebeléből, mert miként a felnőttek társadalmában, úgy az ifjúságban is romboló hatást idéz elő bármilyen természetű politikai hitvallás. Az egyes zsidó ifjúsági csoportok ma tulságosan távol állanak egymástól ahhoz, hogy ezeket nagyobb nehézség nélkül egységes platformra lehetne emelni. Áll ez főként a zsidó nemzeti beállítottságú ifjúságra. E tekintetben pártolni kell az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség ama kezdeményezését, mely az Erdélyi Központi Ifjúsági Tanács felállítását célozza. Emellett azonban nem lenne fölösleges munka egy általános és a zsidó ifjúság minden rétegét magába foglaló központi szerv felállítása, mely az EKIT szer-

vezetével közösen oldaná meg az ifjúsági problémákat a B. B. égíszé alatt. Ez lenne a páholyok mellett működő ifjúsági szervek munkaközössége.

A zsidó ifjúság foglalkozásbeli orientációjának egészséges irányban történő befolyásolására nézve igen alkalmas szerv a pályaválasztási tanácsadó, mely minden nagyobb városban, főleg ott, ahol páholyok működnek, akár a páholyok, akár pedig a hitközségek mellett akadály nélkül felállítható. Ennek a szervezetnek a megfelelő pályaválasztásban esetenként adandó utbaigazítás munkáján kívül az a szerep is jutna, hogy az így útjára bocsátott ifjút a jövőben állandóan figyelemmel kíséri és ha ez a tanácsolt pályára alkalmatlannak bizonyult, őt más, megfelelő pálya választására sarkalja.

Égészen természetes, hogy a ma és itt életrahívott pályaválasztási tanácsadó a zsidóság mai helyzetében az ifju generációt túlnyomóan a mezőgazdasági pályák felé fogja terelni, általában olyan foglalkozási ágakra, amelyek a földdel vannak kapcsolatban. Ezt a metódust nemcsak azért kell követnie, mert az intellektuális és ipari, illetve kereskedelmi pályákról a zsidó ifjúság lassan és mesterségesen kiszorul, hanem főként azért, mivel a mai zsidó ifjúság zöme kétségtelenül Palesztina felé orientálódik, ahol csaknem kizárólag a mezőgazdasági pályaágakban van elhelyezkedési lehetőség.

A mai zsidó ifjúság szellemi beállítottsága főleg nemzeti jellegű, amit részben a chalucizmusban élő, részben a galutbeli Palesztinamunka vállalásában. A zsidó ifjúságnak csak elenyésző hányada található ma már nem-zsidó nemzeti, vagy más polgári, illetve baloldali beállítású szervezetekben. Az ifjúság egészséges vezetésének és tudatos irányításának munkájától függ, hogy ezek a kevesek, — jobb belátásra térve, — csatlakozzanak a többség munkájához. Hangsúlyozni kell azonban, hogy ez a munka csak akkor tökéletes, ha mentesíthető minden politikától és kizárólagosan a zsidó országépítés céljait szolgálja.

A nem zsidó ifjúsággal való érintkezés keresése — véleményem szerint — itt, a galutban, nem olyan probléma, amely a B. B. feladatai közé tartozik, mintahogy nem lehet problémája a Rendnek a Rend tagjai és a nemzsidó felnőttek közötti társadalmi kapcsolatok felvételének, vagy megtartásának kérdése sem. Az ifjúság a maga utkeresésében szükségképpen és önkénytelenül, sőt néha talán akarata ellenére is találkozik más, nem a saját köréhez tartozó emberekkel és szervezetekkel. Ezeket bizonyára akként fogja megítélni, ahogy azok hasznot jelentenek, vagy károsan hatnak rá. Tisztára a hasznosság elvének kérdése ez, amit intézményesen beállítani, vagy éppen megoldására vállalkozni, — szerintem teljesen fölösleges munkát jelentene. Amíg a zsidó ifjúság a testi és szellemi renaisszance útján odajut, hogy Palesztinát, mint zsidó országot a maga földjének tekintheti, ez a probléma bennünket közelebből nem érdekelhet. A probléma ott kezdődik, amikor ifjúságunk elfoglalja az őt megillető helyet a saját országában. De ennek a problémának az elintézése már jóval túlhaladja a romániai zsidó ifjúság problémáinak kereteit.

NÉHÁNY SZÓ AZ IFJUSÁGI KÉRDÉSHÉZ

Irta: BIHARI ARPAD tv., Cluj

Az ifjúsági kérdés helyes megoldását kereső uton található számtalan akadályozó körülményen kívül még egy igen súlyos belső érzés teszi nehezzé az objektív megítélést: az ember saját ifjúsága. Hiszen mi, öregek — a régi jó békebeli ifjúság — emlékezünk még azokra az időkre, amikor egy piripócsi tanítói állásra száz számba jelentkeztek az állástalanok és némelyikük boldog volt, ha pár évi tanulmányi nevelősködés után előléphetett Piripócsra; nem felejtettük még el, hogy a kereskedelmi érettségi-botos fiatalember ritka szerencséjének tarthatta, ha jó protekcióval bejuthatott valahova fizetés nélkül gyakornoknak; arról a sok diplomás jegyzőről ne is beszéljünk, akik „csak” nemzetiségi vidékre és ott is „csak” nem tudom hányad jegyzői minőségben kaphattak kinevezést és minek folytassam, a mai ifjúság úgy sem hinné el nekem, hogy akkor is volt megalázó diáknyomor, akkor is volt komoly elhelyezkedési gond anélkül, hogy lett volna ifjúsági probléma. Az ifjúsági kérdés gazdasági kérdés, a mai súlyosabb gazdasági viszonyok között súlyosabb formában. Abban pedig, hogy a mai és a régi gazdasági viszonyok közötti differenciánál sokkal nagyobb a mai és régi ifjúsági kérdés közötti különbség, alighanem a politika a ludas.

A háború előtt sokkal biztosabb alapon állottak a politikai pártok, semhogy a mindig és akkor is elégedetlen ifjúság lázongó érzéseinek kihasználására lett volna szükség céljaik elérésére. Ezek meglátása mellett is súlyos hibát követnénk el azonban, ha nem foglalkoznánk kellő komolysággal, mérhetetlen szeretettel és megértéssel az ifjúság — bizony nagyon elszomorító — helyzetével, mert bár ismétlem, az ifjúság kérdése gazdasági kérdés, annak elintézésével automatikusan ez is megoldást nyer, sőt az ifjúsági kérdés az általános gazdasági helyzet javulása nélkül meg sem oldható — mégis a vele való szeretetteljes foglalkozás, komoly törődés vigaszt, enyhülést hozhat a szenvedő fiatalságnak. Mert szenvedő fiatalság, különösen zsidó szenvedő fiatalság van, hisz a kérdés mai részleges megoldása majdnem egészen az ő rovásukra történik.

Jómagam, ki az ifjúsági kérdés megoldását szorosan a gazdasági krízis javulásában látom csak, annyira, hogy a krízis tartama alatt külön ifjúsági kérdés megoldását teljességgel lehetetlennek tartok, nem is szoltam volna a kérdéshez, ha dr. Kupfer érd. elnök tv. *Magister és famulus* című cikkét nem olvasom. Különösen kedvező helyzet számomra, hogy nevezett cikk tartalmával dr. Dohány tv. ellenvéleményen van, sőt egy viszontválasz is védi a maga igazát, szóval számíthatok arra, hogy a két vitázó között én a harmadik győzők, illetve az ifjúsági kérdés megoldásában az én elgondolásom nyerve meg a csatát.

Dr. Kupfer érd. elnök tv. mélyenszántó, kulturált gondolkodással kitermelt gyönyörű megállapításából indulok ki én is: A valódi és tiszta ideálok embriói a lélek alig hozzáférhető mélységeiben ve-

getálnak és megszületésüknél nem az értelem, hanem az érzés és a belőle folyó tisztult bölcsesség lehet csak a bábaasszony. Csak azt nem értem, hogy gondolja a Magister és famulus-javaslatlalt az ifjúsági problémát megoldani? Annak ellenére, hogy a javaslat a BB-utánpótlást csak ráadásként kezeli, mégsem vehetjük rossz néven dr. Dohány tv-től, hogy ezt helyezi a javaslat tengelyébe, mert míg a magiszter-famulus rendszer valóban kifogástalanul helyesen és egyedül elképzelhető módon jól oldja meg a BB-utánpótlást, addig az ifjúsági kérdés megoldásához még csak hozzá sem foghatunk vele. Dr. Dohány tv.-nek az előbbi esetre vonatkozó ellenvetéseit nem helyeslem tehát és keresni fogom az alkalmat, hogy a magiszter-famulusi elgondolás gyakorlati kivitelében tevékeny résztvegyek, de az ifjúsági kérdés megoldásában nem tudnám, mit kezdjek vele.

A javaslat főhibáját és a kérdés megoldására való alkalmatlanságát abban látom, hogy — mint maga is mondja — a nyilván kis számban található „alkalmas“, tehát nevelők és körülmények által már alkalmassá nevelt ifjaknak a humanisztikus munkára való bekapcsolását veheti csak számításba ahelyett, hogy mindjárt olyan nevelési rendszerről igyekeznék gondoskodni, amelyiknek következményeként csak kis számu alkalmatlanok maradnának le. A valódi tiszta ideálok, de éppen ugy az emberiség fejlődését gátló fekélyes megnyilatkozások embriói is nem fogannak együtt az őket hordozó egyének embrióival, hanem azok legnagyobb része az egyének ösztöneit a társadalmi törvények keretébe szorító emberek és körülmények által végzett nevelői munka nyomán plántálódik a lélekbe. Az tehát, hogy valaki a haladók, vagy maradók — megértők, vagy tagadók — a szeretők, vagy gyűlölők táborához tartozik-e, kizárólag attól függ, hogy ilyen, vagy olyan lelki érzéseimbriók fogantak-e a született ösztönök és nevelői munka érintkezéséből.

A lélek ama alig megközelíthető, mérhetetlenül mély részének létezését, ahol az egyén jellemét megadó külső behatások folytán keletkező gyermekkori képzetek elraktározódnak, csak pár évtizede ismerjük. Az a nevelői metódus, amely ennek ismeretében keletkezett és egy tisztalelkű emberiség kitermelésére alkalmas, még csak a pionirok birtokában van, az elődök előtt pedig teljesen ismeretlen volt.

Ez az oka annak, hogy ifjúsági probléma van ma és volt mindig, amikor az emberiség gazdaságilag bajba jutott.

A mai és mindenkori ifjúság gazdasági krízissel kapcsolatos lelki válsága hasonlatos ahhoz a rosszul konstruált hajóhoz, amely nyugodtan és simán halad a veszélyes mélységű csendes vizeken, de inog és elsüllyedéssel küzködik, ha háborog a tenger. Az ifjúság rosszul megépített lelke is zajtalanul tud fennmaradni a veszélyes mélységű gazdasági rendszeren, amíg sima a felület, de recsegve-roppogva küzködik az elsüllyedéssel, ha magasra csapnak a gazdasági krízis hullámai.

Világos, hogy a mai ifjúság lelki válsága meg nem oldható; a gazdasági krízis hullámainak elcsendesülésével majd simán sikklik megint a hajó, ha az arra rátermett emberek összegyűlekeznek a

parancsnoki hidon és az elsüllyedéstől megmentik azt. De a világosan látó embercsoport már hozzáfog annak a hajónak a megépítéséhez, amely játszi könnyedséggel fog dacolni a jövő hullámaival, még ha az égis csapnának is azok.

És én éppen e hajó építésében látom Rendünk misszióját e kérdés egyszersmindenkori megoldásában. Minden páholynak van oly pedagógus, vagy pszichiáter tagja, aki alkalmas előadások keretében az emberi lelket a mai tudomány új megismerésében bemutatni és aki ezzel kapcsolatban nemcsak kioktatja, hanem lépésről-lépésre vezet, tanácsokkal ellátja a gyermekeiket szerető tv-ket és más szülőket; minden igyekezetével odahat, hogy a szülők gyermekeikkel kapcsolatos minden nevelői tevékenysége minden tekintetben alkalmazkodjék a lélekismeret ujonnan felfedezett és igazolt mai állásához, hogy ezáltal egy új, gátlások nélküli, kizárólag nemes gyümölcsök magvaival beültetett tiszta és erős lelkű generáció nevelődjék fel, amely — természetesen — saját utódainak lelki neveléséről ugyanígy gondoskodik, s amely generációk válság nélkül fognak dacolni minden idők legmagasabbra törő hullámaival.

Szent meggyőződése, hogy Rendünknek az egész földkerekséget átfogó testvéri lánc, annak szelleme és fegyelme az a műhely lehet, amelyből kikerülhet az a kifogástalanul megkonstruált első nagy hajó, amely Rendünk zászlajával dicsőségesen fog kifutni a széles vizekre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AZ IFJUSÁGI KÉRDÉS A KÜLFÖLDI BB-DISZTRIKTEK BEN

A csehszlovák nagypáholy folyóiratának májusi számában néhány a hivatásbeli átcsoportosítást tárgyaló cikk jelent meg, közöttük Félix Weltsch tv. cikke is, aki „Átrétegezés” című cikkében a következő rangsort állítja fel a foglalkozással szembeni igények számára:

1. Az egyszerű létfenntartás követelménye;
2. bizonyos civilizatorikus és kulturális nivó;
3. egészséges, produktív, a közösségre nézve értéket jelentő munka;
4. bizonyos társadalmi állásra való törekvés;
5. — jóval mindezek után — gazdasági előnyökre való törekvés.

Weltsch tv. szerint a mai időkben, amikor a szellemiségre semmiféle súlyt nem helyeznek, mi zsidók erről az igényünkről nem mondhatunk le. Mindenekelőtt azonban tisztáznunk kell a fogalmakat és a vallási cselekvés és a hamis fölvilágosodás szelleme között éles határvonalat kell húzni, épp úgy, mint ahogy nem szabad összekeverni korunk új öntudatának bátor szellemét azzal a másik öntudattal, amely fölött kiöregedett, büszke emberek rendelkeznek. A mai időkben a zsidóság nagy mohósággal igyekezett az intellektuális pályákra és innen van, hogy a szabad intellektuális foglalkozásokat a zsidók valósággal előzönlítették. Az intellektuális pályák

nak ezt a megrohanását azzal indokolták, hogy a zsidó a szellemi élet zászlóhordozója. Holott jól tudjuk, hogy egy a szellem által irányított élethez nincs szükség föltétlenül egyetemi végzettségre.

Dr. Michael Feith exelnök tv. cikkében a pályaválasztási tanácsadó kérdésével foglalkozik. A Taylor szisztéma célja az volt, hogy minden ember munkarejét a lehetőségig fokozza. Abban az időben az ipar erős nekilendülésben volt és nem is állottak erők elég mennyiségben az ipar rendelkezésére. Ha egykor beállana az az eset, hogy az ember munkájának javarészét a gép vehetné át, akkor a feltornyosuló munkanélküliség az egész mai gazdasági rendszert elsöpörné. Minél többen vesznek részt a munkafolyamatban, annál könnyebben lehet a közgazdasági életben megvalósítani a javak elosztását. A pályaválasztás körül nagy óvatossággal kell eljárni, mert hiszen egyetlen serdülő embernél sem lehet teljes biztonsággal megállapítani, hogy milyen foglalkozásra van hajlama és képessége. Aki ilyen természetű tanácsot adhat az ifjúságnak, az is jól gondolja meg, milyen lehetőségei nyílnak a javasolt pályának a jövőben. Mindennél fontosabb tényező tehát, hogy minden hivatást szociálisan egyenrangúan értékeljenek, mert csak akkor lehet a mesterséges átcsoportosítás a közösségre nézve is áldásos.

Ing. Viktor Bauer tv. a jelenlegi állapotokat veszi különösen tekintetbe és azt ajánlja, hogy a zsidók a háziipart és az iparművészetet kultiválják. A cikket egyébként Szemlénk előző számában mi is egész terjedelmében közöltük.

Dr. Othmar Huss tv. statisztikai adatokból állapítja meg, hogy a zsidók aránylag nagy számban vannak képviselve a főiskolákon. Ugy kell irányítani az ifjúságot, hogy az ipari munka egyenrangúvá tétessék a szellemi munkával. Nagy súlyt kell helyezni azonfelül a munkaközvetítésre.

Gustav Flusser tv. szerint a zsidók száma a csehszlovák állam-
ban csökkenőben van, ennél fogva a zsidó iskolás gyermekek száma is visszafejlődik. Egészségtelen állapotnak tartja, hogy míg a felsőbb iskolákban aránylag túlteng az intellektuális pályákra készülő-
lők száma, addig az alsóbb fokú iskolákban a fiatalság a zsidóság arányszámához mérten is gyöngén van képviselve. Szerinte a zsidó gyermekek számára általános és elsősorban nyelvtudásra súlyt helyező nevelést kell adni. Rá kell őket szoktatni a szerénységre, a komoly és méltóságteljes föllépésre, az önbecsülésre és minden komoly teljesítmény tiszteletére.

A német nagypáholy lapja méltatja a csehszlovákiai tv-k hozzá-
szólását és pontokba foglalva állítja fel a zsidóság átcsoportosításá-
nak alábbi alapelveit.

1. Mindenek előtt vegyetek figyelembe a gyermekek tanítóinak, nevelőinek, barátainak és a közvetlen környezetnek ítéleteit. Csak ezek bekérése után menjetek valamelyik szervezet pályaválasztási tanácsadójához.

2. Miként a múltban, úgy mostanában is kell, hogy a gyermek szellemi nevelésben részesüljön. Ez a nevelés a zsidó együvértartozás

tényeges tényezője volt mindig.

3. Az ifjúságnak meg kell értenie, hogy minden jó tanács mellett is csak saját benső megtisztult érzésvilágára, képességeire és a közösségnek használó hajlamaira kell hallgatnia. Különbséget kell tennie igazi és látszatérték között. Ha érez magában egy magasabbrendű pályára való elhivatottságot, követelje a közösségtől, hogy nyissák meg számára e pálya útját. De mindenekelőtt és mindenekelőtt vizsgálja meg magát és nem a szülői szeretet, amely sokszor túlzásokat produkál ezen a téren, sem környezetének hiúsága ne befolyásolja elhatározásában.

4. A 35-ik életévüket betöltött emberek átcsoportosítása más pályákra céltalan, sokszor lehetetlen. Ne feledjük el, hogy az átcsoportosítás nem jelent még munkalehetőséget. A kereskedelmi pálya nem mindenesetben kilátástalan. Különös, hogy a mi időnkben sok oldalról úgy állítják be a kereskedő hivatását, mint alacsonyabbrendű foglalkozást, amit elrettentő példaként is állítanak az ifjúság elé. Az ilyen ferdeségek veszedelmesekké válnak. Nagyon jól tudjuk, hogy a kereskedelmi pályán működőktől hivatásuk mennyi ügyességet, életrevalóságot és szorgalmat követel.

5. A zsidó polgárságnak le kell mondani arról, hogy az 1914 előtti életmódját folytassa, vagy hogy azt visszaszerezze. A mai generációt igénytelenségre és egyszerűségekre kell nevelni. E nevelést pedig össze kell kötni a szorgalommal és a fizikum fejlesztésével.

6. Lehetőleg független pályára neveljük az ifjúságot és egymás kölcsönös támogatására. A zsidók olvasmánya álljon főképpen zsidó történelemből, gazdasági és szociális olvasmányokból. Ezek elősegítik a benső élet megszilárdulását. A galuti fiataliságnak is legyen eszményképe a cionista chaluc, aki saját energiájából, tetterejéből és szorgalmából épít egy új országot, önmagának pedig egy új világot.

Soha se feledjük el azonban, hogy bármilyen hivatás megköveteli a zsidó embertől az erkölcsös életmódot és a szellem ápolását.

A németországi disztrikt szemléje ugyszólván minden számában felszinen tartja az ifjúsági kérdést és a zsidó nevelés problémáit. A szemle egyik utóbbi számában Dr. Josef Carlebach és Prof. Ismar Ellbogen tv-ek irtak mélyen szántó tanulmányokat a kérdésekről. Mindketten kihangsúlyozzák az ifjúsági kérdés általános jelentőségét, mely azokra is vonatkozik, kiknek nincsenek kiskorú gyermekeik és célkitűzésnek egy erős, kulturált, zsidó öntudatu generáció nevelését teszik meg, amely képes legyen az új idők nagy feladatainak megfelelni.

A bécsi Jüdische Jugendbund

Az osztrák disztrikt ifjúsági munkája iránti érdeklődésünkre a bécsi nagypáholy megküldötte nekünk a Der Jüdische Jugendbund kiadványt, amely bepillantást enged a huszonötév óta fennálló jeles intézménybe és amely bennünket, akik pillanatnyilag ifjúságunk átszervezésével foglalkozunk, különösképpen érdekel. Ezt az ifjúsági

szervezetet annakidején a bécsi BB-páholyok hozzátartozói alapították 18—24 életév közötti ifjak bevonásával. *Ez a szervezet az avant gárdája* a páholyoknak és a Jugendbund tagjai, amikor elérik harmincadik életévüket, felvételüket kérhetik a páholyokba is. 1920-ban a Massadah páholy már e klub tagjaiból keletkezett és ma is a felvételre jelentkező ifjaknak ez a páholy szolgál legtöbb lehetőséggel.

A bécsi BB ünnepi üléstermékén kívül a Jugendbund rendelkezésre állanak az összes helyiségek, úgy, hogy külön kiadást a klub fenntartása e tekintetben nem jelent. Ami már most e klub tevékenységét illeti, a kiadványban történt megnyilatkozások adnak felvilágosítást. Dr. Walter Maier beszédével kezdődik a könyv, aki a Jugendbund célját a következő mondatban foglalja össze: *Tagjainkat a zsidó tudat ápolása és a zsidóság érdekeinek közös cselekvő munkája tartja össze. A zsidóság magas kulturértékét emelni és megszilárdítani — ez célja a Jugendbundnak.* Maier azután kifejti, hogy a különleges zsidó kulturérték megalapozásában a sajátos zsidó lényeg kiformálásában a következő hatalmak vettek részt: 1. A vallás, történelem, zsidótudás 2. nemzetiség; 3. sorsközösség. Maier hangoztatja, hogy a Jugendbund teljesen semleges, politikamentes szervezet, amely minden irány és világnézet barátait összeköti. Walter Fischl mérnök egy másik cikkében a BB és a Jubendbund kapcsolatait állapítja meg. Az ifjúsági kötelek szociológiai helyzetére vonatkozólag is olvashatunk közleményt. Az ifjúsági szervezetek ideális működésének programpontjául a következő alapfeltételeket állítja fel a cikk írója: *a tradíció és a haladás között meg kell teremteni az összhangot.* Minden probléma természete szerint bizonyos mértékig drámai konfliktus két ellentmondó elv között, amelyek a helyes kiegyenlítést keresik. Ez a tétel különösen áll az ifjúsági problémára. Akár a multnak korlátozó kényszere, akár a fiatal és fő nem használt erőnek gátak nélküli kibontakozása egymagában katasztrófához vezet. Az egészséges kompromisszum minden életből- esetenek az alapvető fogalma. A Jugendbund kötelekébe tartozhatnak különböző szellemi irányzatú és egyéniségű ifjak, de ezek tiszteletben kell, hogy tartság egymás szabad véleményét és segíteniük kell egymást világképük helyes kialakításában. A Jugendbundnak nem annyira népesnek kell lenni, mint *minősített* összetételűnek.

Egy másik közleményből kitűnik, hogy a zsidó ifjúsági szövetség más ifjúsági kötelek alapszabályaitól eltérően feladatának tekinti, hogy *szociális vonatkozásban is hasson* és tagjait kollektív munkára ösztönözze. Itt az ifjúsági szövetség szövetség céljai a B. B. intézmények céljaival teljesen egybeesnek. Az ifjúsági szövetségben belül szociális bizottság működik, amely természetesen csak szegény keretek között tud eleget tenni hivatásának. A szociális célra adott kiadásokat a tagsági díjakból fedezik költségvetésszerűen, melyek természetesen, figyelembe véve, hogy az ifjak kereseti lehetősége nagyon kevés, igen korlátozottak. A szövetség szociális bizottsága első sorban diákszegélyezéssel foglalkozik. Az ifjúsági szövetségnek már hagyománya, hogy minden szemeszterben három-négy szegénysorsú társának a tandíját maga fizeti ki és gondoskodik szükségletének fedezéséről. A Jugendbund így módon harmince-

negyven ifjút segített keresztül tanulmányainak nehézségein, egészen a diploma eléréséig.

Dr. Oskár *Lehnert* cikkében a Jugendbund lélektani feltételeit elemzi. E szövetségnek a célja „baráti” kört létesíteni. A tagok az élet minden vonatkozásában segítik egymást, szilárdítják egymás közötti kapcsolatukat, *már pedig nincs tartosabb valami, mint az a barátság, amely az ifjuság éveiben termelődött ki.* Ez a barátság tette azután lehetővé Oskár Lehnert dr. megállapítása szerint, hogy a tagok dacára véleményeik igen eltérő voltak, a legkülönbözőbb problémákat mindig a legnemesebb érvekkel és kölcsönös tisztelettel beszélhették meg. Már egymagában véve az a lehetőség, hogy a fiatal emberek a maguk közös fajiságukból eredő sorsukat egymásnak szabadon föltárhatták, megvitathatták, lelki megnyuvás számba ment és még szorosabbra fonta a kötelékeket. Dr. Arthur *Bondé* cikkében utal arra, hogy a régi nemzedékbeli zsidóságot legalább is őt pártáryalat tartja külön táborban. A fiatal nemzedéknek, ne-hogy megmerevedjen valamelyik pártáryalat formalizmusában, lehetővé kell tenni, hogy a másként gondolkodó vezetőivel állandó érintkezésbe kerüljenek és egy olyar időben, amikor még a sport is pártcélokat szolgál, ne a párthoz való tudat legyen bennük az elsődleges, hanem az összességhez való alkalmazkodás tudata. A semleges Jugendbundnak éppen ezért kell tudatosítani önmagában a maga semlegességét. Ugy kell nevelni önmagának az ifjuságot, hogy a válaszfalakat és az ellentéteket igyekezzen a maga új gondolkodásával példázva az öregebb nemzedéknél is enyhíteni és legyőzni.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DR. WEISZ KÁROLY TV. EMLÉKEZETE

Az erdélyi tv-lánc kiváló tagjának, Dr. Weiss Károly tv-nek temetésén elmondotta Dr. Fischer Samu alelnök tv., Sătmar.

Tisztelt gyászoló Gyülekezet!

Egybegyűltünk, hogy a végső tisztességet megadjuk Weisz Károly orvos barátunknak és testvérünknek.

Dr. Weisz Károly a könyv népének, a szentírás, a thora népének igaz, hű fia volt. Szerette a tudományt, nagyrabecsülte a kultúrát. A tudomány szeretete nála nemcsak abban nyilvánult meg, hogy hivatása folytán alaposan ismerte és művelte az orvostudományokat, hanem mindvégig foglalkozott úgy a magyar, mint a német irdalommal, amelyeknek nagy ismerője volt.

A tudomány pártolása a diákság felé terelte figyelmét és lelkes felkarolója volt a szegénydiákoknak. A helybeli Diáksegélyző elnökö-minőségében áldásos munkát végzett.

Öreg kora dacára elsajátította az állam nyelvét, hogy mint hazai orvos lelkiismeretesen teljesíthesse hivatali kötelességét.

Kötelességtudás és lelkiismeretesség voltak jellemvonásai. Nem ismert semmi akadályt, ha kötelességteljesítésről volt szó.

A szegények és elhagyottak pártolója volt. Mint orvos felháborodva utasította vissza a szegénybeteg által felajánlott honoráriumot.

Mint népének odaadó fia büszke volt zsidóságára, nem szégyellte zsidóságát. Mély zsidó érzés töltötte be nemes szívét és egész Erdélyben egyik legöntudatosabb és legműveltebb képviselője volt az igaz zsidó szellemnek.

Ugy látszik, ma az egész világ hadat üzent ennek a szellemnek. Azzal vádolnak minket, hogy az önzés, a kizsákmányolás és elnyomás a mi szellemünk. Ám hol vannak a milliók, amiket dr. Weisz Károly harácsol? Hol vannak az általa kizsákmányoltak és elnyomottak? Egész életén át csak jót művelt, a szűkölködőkön segített és a betegeket ápolta. Nagy elégtétel és fényes igazolás nekünk a dr. Weisz Károly élete, mely az ellenünk acsarkodó rágalmak cáfolata volt.

Szellemedet kegyelettel megőrizzük! Dr. Weisz Károly isten veled!

ZSIDÓ VILÁG

KÉT VILÁGNÉZET

Irta: Ing. WALTER FISCHL tv. (Wien)

Walter Fischl tv. a bécsi zsidó Jugendbund egyik utóbbi közgyűlésén érdekes előadást tartott a zsidó és az árja élményről. Fájdalom, nincs módunkban ezt az igazán érdekes cikket teljes terjedelmében közölni, de közöljük kivonatossan, itt-ott hiven követve azt a gondolatsort, amely lehetővé teszi a két világfelfogás közötti lélektani különbségek érzékeltetését.

— Nem tudom megmondani — írja Fischl tv. — és senki sem tudja megmondani, hogy mi az élet. De azt az egyet biztosan tudjuk, hogy valahol a térben és időben játszik le. Legalább is ezek azok a szemléleti formák, amelyekben az élet megnyilvánul. Az idő! Hány kínzó kérdést állítottak már fel az idő Proteusz-természetének megfoghatatlanságával kapcsolatban. „Dreifach ist der Schritt der Zeit” — mondja egy német költő — „langsam kommt die Zukunft angezogen, pfeilschnell ist das Jetzt entflohen, ewig still steht die Vergangenheit.” *Ebben a nyúl-egyenesen elrepülő jelenben élünk mi.* Ez a kereszteződési pontja a két örökkévalóságnak, amelyet életnek hívnak. Lényegében semmi, mégis alkotórésze az örökkévalóságnak, amely sohasem tud elsülyedni az elmúltak tömegsírjában és a jövő talán, ami még nincs itt, de ami biztosan jönni fog, mihelyt eltűnik a jelen, nem az élet-e maga?

Az idő ilyen szerepéről való felfogása más a zsidónak, mint az árjának. Az időnek különös megélésében mutatkozik a zsidó élet. Hogy egy hasonlattal éljünk, a vakon születettnek is van világképe, de más mint a látónak. A mi esetünkben természetesen nem arról van szó, hogy vakok vagyunk-e vagy látók? Nem értékelünk, csupán egyet állapítunk meg: *az árja a jelenben él, a zsidó az örökkévalóságban.* Természetesen ezt sem szabad egészen szósz szerint venni, de az idő-fenoménával szemben mutatkozó beállítottság félreismerhetetlen világosságban jelentkezik, mint az élet dominánsa. Az árja mindig az élet magasságában él. Horatius *Carpe diem*-je ma is a legfőbb életbölcseesség. *Tages Arbeit Abends Gäste, saure Wochen, frohe Feste* — ajánlja Göthe. A zsidó életét lenn tölti a völgyben. Ha az árja életgörbéjét akarjuk megrajzolni, úgy ez élesen a jelenbe nyomul. A zsidó létgörbéje mindkét oldalon egyre az örökkévalóság felé emelkedik. *Istentől jön és Istenhez megy.* Ami e között van, csak út a számára.

Einstein világképe

Fischl tv. ezt a föltevését igyekszik a költészet példáin bemutatni. Idézi egy tizenharmadik századbéli provencai zsidó költő himnuszát az időről és ugyanakkor Goethének hasonló időhymuszát. Goethe verséből az életöröm csap föl: *Rasch ins Leben hinein.* Nem véletlen, hogy éppen Einstein volt az, aki bizonyos mértékig a mi térben elhelyezkedő világképünkbe beillesztette az időt, mint negyedik dimenziót. Világosság, idő, tér, örökkévalóság: az einsteini világfelfogásnak ezt a négy egységét bizonyos változatban azonban a Talmud is visszatükrözteti.

A két világnézet között a határvonalat még élesebben megvonja és érzékelhetővé teszi a zsidó nép különleges helyzete létért folytatott küzdelmében. A második templom elpusztítása óta a sors és a hajlam közösen dolgoznak azon, hogy a *jelen* érzését tökéletesen kiirtsák a zsidó tudatból, úgy hogy ez nem egyszer minden pillanatnyi, minden átmeneti gyűlöléséig vezet. De csak így tudta a zsidóság ellenfeleinek szörnyű támadásait kiállani. *E tördölések az üres levegőbe hatottak, mert ott találtak, ahol mi nem voltunk, a jelenben.* A zsidó nép azonban a jelenét kétezer évvel ezelőtt elveszítette. Azóta csak a múltban él és a jövőben. belegyökerezve abba a büszke időbe, amikor az eljövendő Messiás biztos tudatában nyugodott a lelke. Itt, csakis egyedül itt volt található. Hasonlítsuk össze azt a borzasztó felindulást, amely a hagyomány, a Talmud elleni minden támadásban jelentkezett, vagy azt az örültséggel határos lázadást, amely a szmirnai zsidó Sabbathai Zwi magával ragadta, amikor Törökországban a messiási időket hirdette, amikor a zsidó kereskedők Hamburgban és Amszterdamban becsútták üzleteiket és elajándékozták vagyonukat, úgy, hogy londoni keresztény kollégáik maguk is összezavarodtak, hasonlítsuk össze ezeket a viharokat az a gyenge védekezéssel, amelyet testi ellenfeleikkel szemben fejtettek ki, úgy a nagy távolság még nyilvánvalóbbá lesz.

Egy másik példa: Fischl tv. idézi a Niebelungen Lied nyolc bevezető sorát. Ebben a világban erők mérkőznek egymással nyílt küzdelemben halad a hatalom a győzelem felé. A hősköltemény hősöket ábrázol, kardokat, paripákat. Ami erős, az a jó. A zsidó mythosz sohasem tudná Hagent és Siegridet egymás mellé állítani anélkül, hogy ne értékelje őket. *De a zsidó dal sohasem szól az erő hőseinek.* Tulságosan veszendő és lényegtelen számára az erősség, egyedül az Istennek van hatalma. A német a tettet dicsőíti, a zsidó a szándékot, jóllehet a zsidóságnak is megvan a maga heróikus korszaka. De semmi sem tanulságosabb, mint az a munka, amit évezredek e korszak átférfalására fordítottak, *Dávid*, a rablókapitány, a zsidó Garibáldi, aki később trónra került, mint zsoldárénekes jutott be a tudatunkba. *Salamon* a keleti pompakedvelő zsarnok, aki testőrséggel vétette magát körül és ezer szép asszonyt zárt háremébe, mint a böles bíró, mint Isten jámbor szolgája, aki az örökkévalónak dicsőítésére Cionban templomot épített, élte túl az idöket. Nekünk is van Herkulesünk „Starker Hans“-unk, aki oroszlanokat tép szét és egy számár állkapcsával ezer embert ver le, Sámson. De az ellenállás ezzel a zsidótlán figurával szemben nem nyugodott mindaddig, amíg benne ki nem mutatta minden emberi erőnek ürességét. Néhány fiú lehull a fejről és a filiszterek feleségei és gyermekei gyönyörködnek a tehetetlenségében. Dávidból, a hegyek vad hőseiből gyöngö gyermek lesz, aki Goliáthtal való küzdelmében nem bírja el a kardot, amelyet testvérei rá akartak övezni. Mennyire más az a kép, amelyet Nagy Károly, Barbarossa Frigyes, Dietrich von Bern hagyott a német népben. Mennyire másként énekel Homerosz a hőseiről.

Hellénizmus és judaizmus

A hellénizmus idejében találkozik a két világ: a küzdelemben, amikor a zsidó bölcsek átkaikat szórták a nép gyermekeire, akik a görög Palesztinában testüket acélozták. A görög szívének minden idegszálával beletántorodott a pillanat szépségébe és nagyságába, de csak nehezen tudta elviselni azt a határtalan magányosságot, amely eltakarta előle az örökkévalóság hatalmát. *E két világ azonban egyesült, ebből az egyesülésből született meg a kereszténység.*

A zsidó mentalitás különbözőségére mutat a képekben való ábrázolásnak tilalma is. A görögök előtt mestereiknek tökéletes művészete nemzeti istentisztelet számba ment. A zsidó ellenben ösztönösen érezte, hogy őt a mindenütt jelenvalónak tisztelete el kell, hogy vezesse ettől a fejlődési vonaltól és csupán a XIX. században kezdődő emancipáció adott a zsidónak esetet és vésőt a kezébe. És már ezeket is a maga sajátos zsidó természete szerint vezeti. E művészet ősi törvényei elvesztik jelentőségüket: nem törekszenek többé a szépség felé; a természettel szemben érzett szolgálati kényszerhelyzet saját megváltásának küzdelme fejlődik ki. *A zsidó ecete önkéntelenül is azt a világot keresi, ami a dolgok mögött áll, a magot a burkában.* Nem a tárgyat ábrázolja, inkább egy tárgynak kell ab-

részolni valami időtlent, meghatározatlant és amennyiben ez föléje nő, csak úgy van ennek jelentősége. Ez az az álmodozó szelidség, amely Josef Izraels képeit oly félreismerhetetlenül kiemeli a mások sorából. A földi szempontból fontos ismertető jeleken túl a mester műve szimbolummá válik. Abel Pánn képei, amelyeket néhány évvel ezelőtt láttunk a szecesszióban, vajjon tájképek voltak-e, nem-e inkább megálmodott színtáziák a tájakról? Maga az egészen más lelki alkatu, hűvös *Liebermann* sem a dolgokat festi, hanem azok benyomását, a lelki reflexet a természetben. A zsidó előtt a görögök erős, egészséges szépsége éppen olyan idegen, mint a renaissance pazar pompája és bősége, a németek tárgyszerűsége, a hollandi mesterek durva életöröme. Csak egyetlen árja művészt tudok megnevezni, aki szakított idejének hagyományaival, egy egészen nagy valakit: Rembrandtot. *És vele is úgy vagyunk, mintha megérezté volna rokonságát a zsidó szellemmel*, újra és újra zsidó személyeket és tárgyakat festett és szegényen, mindenkitől elhagyva halt meg az amszterdami zsidónegyedben.

Egyéb különbségek

Ha a zsidónak e számára idegen szellemi területen saját útját kellett egyengetnie, úgy egészen belenyomulhatott egy más világba, a zenébe. A zenénél nincs alkalmasabb instrumentum, a zsidó lélek számára. A zsidó nép alig hogy elhagyta a gettot, anyáinak melódiájával a szívében egy századon belül a mestereknek elképesztően hosszú sorát tenyészttette ki: Mendelsohnt, Halevyt, Maierbeert, Offenbachot, Bizetot, Korngoldot, Mahlert, Rubinstein, hogy csak a legjelentőségesebbeket nevezzük meg.

Az árja és a zsidó világnézet közötti különbség gazdasági téren is megkülönböztethető. Az árjának a nyilvánvalóan fölünyes tetteire se egyenlíthette ki a zsidóknak azt a sajátosságát, hogy bizonyos dolgokat jóelőre megsejtettek. Ilyen diszpozíció tenyészttette ki a gazdasági vezéreket. Zsidók lettek a kapitalizmus előfutárai. A zsidók teremtték meg a szociális mozgalmat is, amely döntőbben, mint bármilyen más, változtatta meg a világ arcát.

A kétarcu ember

A zsidóságnak a külső asszimiláció után történt felemelkedése mellett figyelmen kívül hagyták a lelki hon elvesztésének a tragédiáját. A getto két arcu embereket formált ki. Az egyik arc az örökkévalóság felé fordult, a másik a hétköznapi arc volt, amelyet egyedül a kívülálló tudott látni és amely minden bizonnyal ellentéte volt annak az eszményi képnek, amelyet az árja formált meg az emberről. Inkább álarc volt ez, szennyes és tunya. De hogy ilyennek lett, nem a zsidó természete okozta, hanem a sorsa.

Végül Fischl tv. szellemes fejtegetése során érdekes összehasonlításokat tesz a zsidó és az árja szerelmi élete között. Hogy ez a szerelmi élet is vesztett bensőségéből, ez is hozzátartozik az asszimiláció tragédiájához. Németországban az árja írók, hogy a zsidóság előnytelen vonásait tüntessék ki, a költészetben összehasonlították

Heinát és Göthét. Ugyanezt teszi Fischl tv. is, de ezuttal azért, hogy *Heine érzelmi világának nemességét mutassa meg és rámutasson, hogy éppen ezek a nemes motívumok teszik ki a zsidó lényegét.* Heinéről, mint a szerelem énekeséről beszélnek, nos Heine a *vágyódásnak* a költője, amely eszményit ott, ahol az árja lélek cselekedni akar. Valóban azok az idézetek, amelyeket Fischl tv. felhoz, megdöbbenően érzékeltetik föltevéseinek ösztönös helyességét. Fischl tv. tanulmányát a következő sorokkal fejezi be.

A „bolygó zsidó” legendája

A középkor kitalálta a legendát az örök zsidóról, aki nem tud élni és nem tud meghalni. Mély igazság rejlett e szimbolumban: az örökkévalóságban nyugodva és ezért minden támadással szemben vértetesen a zsidó nép két ezer éven keresztül csak árnyéketet élt, mert hiányzott számára a jelenhez való kapcsolata. Mi e kapcsolatot a német kultúra felvételével találtuk meg, de *kötelességünk gondoskodni arról, hogy közben ne veszítsük el, ami a zsidót „zsidóvá” tette.* Talán Palesztinában, a földkerekségnek abban a zugában fog ez sikerülni, ahol *három földrész és három korszak találkoznak* a mult Ázsiája, a jelen s egy talán már is eltűnő jelen Európája és egy még föl nem tárt jövő Afrikája. Talán Erec Izraelnek sikerül megteremteni az új zsidókat, akiknek örökkévalóságban gyökeredző munkájuk gyümölcse megszenteli e földet. Talán ebben az új korszakban népünknek sikerül ismét betölteni küldetését, amit a régi próféták követeltek tőlünk.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A ZSIDÓSÁG HELYZETE EURÓPÁBAN

Irta: LIGETI ERNŐ tv., Cluj

Szemlénk ezentul számról-számrá helyzetképeket rajzol meg az európai zsidóság helyzetéről. Leveleket, dokumentumokat közlünk, amelyekből kívülről, hogy fájdalom, a zsidóság helyzete még azokban az államokban is romlik, ahol eddig az antiszemizmussal egy kis társadalmi kör elszigetelő, belső falai közé szorították. E számunkban két országról rajzolunk helyzetképet, Franciaországról és Norvégjáról.

I. FRANCIAORSZÁG

A világháború utáni korszak első szakaszában az európai zsidóság főként Anglia felé tekintett. Egy nemes lord, Balfour, Palesztinát zsidó nemzeti otthonná deklarálta és ezzel meg is kezdődött az új országépítő munka. Palesztina felett a mandátumot Nagybritánia gyakorolja és Anglia ismert türelmessége a zsidók iránt, hatalma és politikai bölcsessége, feltételeztette a zsidósággal, hogy az új otthon meg is lesz, határait nem fogja zavarni senki,

néke és nyugalom öröködnék az ősi honszerzés megújuló munkája felett.

Vannak áramlatok, amelyek több anyagi áldozatot, élénkebb gyarmatosítást követelnek az angol kormánytól, de nagyjában változatlan a bizalom az angolokkal szemben.

A világháború utáni korszak második szakaszában, amelyet mi, mint az antiszemitizmus fellángolásának korát jelölhetjük meg, az európai zsidóság figyelme Angliával egyidejűleg Franciaország felé is fordult. Nem, mintha a palesztinai gyarmatosítás tekintetében Franciaországnak bárminemű befolyása lett volna. De Franciaországra más hivatás vár. E demokráciájáról híres államnak kell, amennyire lehet, a *demokrácia rendszerét fenntartani szövetséges államaiban és megfékezni a német horogkeresztes mozgalmat*, amely nem elégszik meg a német határokon belül történő pusztítással, eszméivel meg akarja fertőzni az egész világot. Ne felejtjük el, hogy Franciaország hajlékot adott a német zsidó intellektuál világ legjobbainak. Igaz, vannak rétegek a mai Franciaországban, amelyek nem nézik nagy rokonszenvvel, hogy ezer és ezer német zsidó új egzisztenciát akar alapítani Franciaországban, viszont a menekültjog Franciaországban fennáll és ez megértésnek a jele.

Franciaországban a zsidók, értve alattuk a benszült zsidókat, integráns része a nemzetnek. A francia zsidók mindig élénk részt vettek a francia politikában és minden politikai párt keretein belül tevékenykedik nagyszámu zsidó származásu politikus, akik közül nem egy a kormányokban is magas rangot töltött be. A francia irodalom, művészet, tudományosság pedig egyenesen bővelkedik a zsidó származásu írókban. Név szerint nem említjük fel őket, de ki kell emelnünk néhány nevet, mint amilyenek: Bloch, Fleg, stb. nevei, akik öntudatosan hangoztatják ki zsidó voltukat és témáikban is a zsidó környezet felé fordulnak. Bloch és Fleg valahogyan ugyanazt jelentik Franciaországban, amit Max Brod és Arnold Zweig Németországban jelentettek: szintézisei a zsidóság és a nyugati civilizáció eszmévilágának. Nagyon természetesen Franciaországban is van zsidó nemzeti mozgalom, amely párhuzamosan halad az évszázadok óta természetes körülmények között kibontakozó asszimilációs mozgalommal. Franciaország új zsidóságának komoly szellemi tartalma folyóiratai vannak, amelyek szerzői a legművészebb formában juttatják kifejezésre a francia zsidóság mentalitását.

Igaztalanok lennénk, ha azt állítanánk, hogy Franciaországban nincs antiszemitizmus. Mint ismeretes, az antiszemitizmus hullámai a Dreyfuss-per idején csaptak fel Franciaországban a leghevesebben. A per jogilag eldőlt, de érzelmi vonatkozásban még ma sem ült el a vadul felkavart hullámok játéka. Azok, akik ma integritáshafiságot hirdetnek, egyenes jogutódjai a hajdani Dreyfussard-oknak. Am ezek száma viszonylagosan kevés. Hangjuk csak abban a nagy össze-visszában érvényesül, amely ma a Stavisky-ügy és a horogkeresztes eszme-mozgalom alibijére támaszkodva el akarja nyomni a hagyományos, de védelmi állásba kényszerült demok-

racia hangjait.

Azok között a jobboldali mozgalmak között, amelyekkel kapcsolatosan antiszemita megmozdulások észlelhetők, elsősorban az Action Française körül csoportosult Camelot du Roi-kat kell megemlégtünk. Ezek royalisták. A royalisták a mai francia zsidóságról feltételezik, hogy akadályozzák, különböző szabadkőműves szervezetekben tömörülve, mozgalmuk erősödését. Antiszemiták a frontszervezetek is, noha ezek is, mint a royalisták, gyűlölt ellenségei Németországnak. A horogkeresztes mozgalomnak természetesen megvannak a beszivárgásai Franciaországban is, főként Elzászban és Lotharingiában, ahol nagyszámu német lakik. Ezek szívesen békülnének meg éppen a hitleri Németországgal és szövetkeznének velük a zsidók ellen. Pártmozgalmaktól függetlenül van egy doktrinár antiszemizmus is, amely „tudományos” érvekkel bizonyítgatja a „zsidó veszedelmet”. Ne felejtjük el, hogy Gobineau gróf, akinek fajvédő teóriájából oly sokat kölcsönöztek a német faji ideológusok, francia és ezt az írói ma kiassák, könyveit újból olvassák és őt meg nem illető szellemi polera emelik. Nem régiben jelent meg Roger Lambelin nevű publicistának L'impérialisme d'Israel pamfletszerű könyvének új kiadása, amelyben a franciaországi zsidóságot tényeket meghazudtoló színben igyekszik feltüntetni.

Ismerteti a francia zsidók szerepét a világháború alatt és hangsúlyozza, hogy a zsidók akkor pacifista, defetista politikát folytattak. A békeszerződések idejében a francia zsidók „csak saját hittársaikkal törődtek” és ennek jegyében keresztülvitték egyes államokban a kisebbségi jogok becikkelyezését. A francia sajtó szerinte zsidó kézben van, hasonló az eset a színházakkal is. A francia könyvkiadás jelentékeny részét is a zsidók vették a kezükbe. Végül az ismert vád: a zsidók baloldaliak, a francia szocialista párt vezetője Leon Blum zsidó, Lévy pedig kommunista. Mintha nem volnának igen jelentékeny jobboldali zsidók, mint például Mandel, Clemenceau egykori jobb keze, a bordeauxi püspök protezsáltja? Erre Franciaország antiszemitái a jó öreg recept szerint azt mondják, hogy a zsidók minden politikai pártba beférkőznek, csak hogy hatalmi pozícióikat megtartsák.

Az antiszemifáknak fáj az is, hogy nagyszámu zsidó lakik francia gyarmatokon, Tuniszban és Marokkóban. Mintha nem ezek a zsidók lennének fél vad területeken a francia kultúra legalkalmasabb hordozói? Mintha annak idején nem az Alliance Israélite közvetítette volna Szíriában és a közel ázsiai tartományokban a francia kulturát? Hiába minden. Az antiszemizmus hulláma előfti a mai Franciaországot is, a zsidóság helyzete ott is rosszabbodik és csak egyetlen reménység van és az, hogy a francia nép többsége, amely törvénytisztelő, nem akar belső forradalmat és hisz a demokráciában, elutasítja — legalább is eddig ezt tette — a divatos külföldi fajelméleteket és meg fogja akadályozni, hogy a zsidóság olyan helyzetbe jusson, mint amilyenbe a német zsidóság jutott.

A skandináviai, de különösen a norvégiai zsidó életről ujabban fantasztikus hírek terjedtek el, úgy, hogy kíváncsúnak látszik ezeket a jelenségeket közelebbről megvizsgálni.

Skandináviában nincs antiszemitizmus — ez a hit már rég óta be van idegezve a kívül élők gondolkodásában is. Am zsidó helyről az az aggodalom jelentkezik, hogy ha most nincs is antiszemitizmus, holnap már lehet.

A norvégiai zsidóság nem tekint vissza nagy és gazdag hagyományokra. Ötven-hatvan évvel ezelőtt alakultak meg a zsidó közösségek Oslóban és a második nagyobb zsidó hitközség harmincöt évvel ezelőtt Trondjemben. Az országnak körülbelül hétezer zsidója van és ezek főként az említett két városban élnek.

A norvégiai zsidóság helyzetéről Középeurópában először akkor hallották, amikor elrendelték a vágatási tilalmat. Ha keressük a rendelkezés lélektani magyarázatait, úgy azt találjuk, hogy a kérdésnél nagy szerepet játszott a sechitáról elterjedt hamis felfogás. A vágatási-ellenzők a norvég parlamentben, a shortingban azt állították, hogy ők állatvédelmi szempontból nézik a dolgot, de nyilvánvaló, hogy az antiszemitizmus itt is nagy szerepet töltött be.

A norvégiai zsidóság *szociális* helyzete össze van kötve az összlakosság szociális helyzetével. Tudnunk kell, hogy az ország gerincét főként a középosztály adja meg. De osztály-ellentétek Norvégiában is vannak és az aránylagos jó móddal szemben kirívó szegénység helyezkedik el. Az ellentét a zsidóság szemszögéből megítélve még kirívóbb, ha figyelembe vesszük, hogy megtiltották a házalást, amely első sorban a zsidóság szegényebb rétegét sújtja.

Az norvég tehát *kulturális* vonatkozásban is különleges. Helyi történeti tradíció hiánya, előnyeivel és hátrányaival együtt, mint döntő jelentőségű tényező lép előtérbe. Egy olyan nemzedék nőtt fel, amely már az országban született és amely a maga szellemi tájékozódását az egész ország szellemi fejlődésének egyenesébe helyezte. Zsidó nevelésről a szó intenzív értelmében nincs szó és ez mindenestre nyugtalanító körülmény.

Az utóbbi években azonban e téren is jelentős lépések történtek. Cionista szervezetek alakultak úgy Oslóban, mint Trondjemben, a palesztinai gondolat egyre előtör. Természetesen a gondolatkör első sorban a fiatal nemzedéket hatja át.

A GENFI ZSIDÓ VILÁGKONFERENCIA

Általános érdeklődés közepette (aug. 20-tól 23-ig) tartotta meg második ülését Genfben a zsidó világkonferencia. Azok az aggályok, amelyek a kezdeményezéssel szemben keletkeztek, még mindig nem múltak el. A Louis Marshall által alapított és jelenleg Dr. Cyrus Adler vezérlete alatt álló American Jewish Committee, amely az amerikai zsidóság számos vezetőegyeniségét egyesíti magában, nyilatkozatban foglalt állást a konferencia és ezáltal az előkészületben levő zsidó világkongresszus ellen is. A Committee nyilatkozatában utal arra, hogy az Alliance Israélite Universelle Franciaországban, a Jewish Board of Deputies Angliában és számos más tekintélyes szervezet a különböző országokban elutasító álláspontra helyezkedett a kongresszussal szemben.

A konferencia ennek dacára nagy jelentőségüvé vált az elhangzott referátumok és 25 ország zsidóságának képviseltetése által. Barthou francia külügyminiszter és Godart v. miniszter üdvözlő leveleket intéztek a konferenciához, amelynek egybehívója Dr. Nahum Goldmann, a Comité des Delegations Juives elnöke volt. A megnyitó ülésen Dr. Stephen S. Wise elnökölt. Megrendítően hatottak Schalom Asch és André Spire írók beszédei. A tárgyalások középpontjában a németországi zsidóság helyzetéhez való állásfoglaláson kívül a keleteurópai zsidóság problémája állott. Dr. Emil Margulies a kisebbségi problémáról tartott beható referátumot és történelmi példákkal illusztrálva kifejtette, hogy csakis a nemzeti kisebbségek egyenjogúsága biztosítja a békét. Dr. Ignaz Zollschan a fajproblémával foglalkozott, amelynek objektív tudományos fórum elé való vitelét követelte. Jakob Lestschinsky gazdasági statisztikus a zsidó nép gazdasági helyzetéről tartott előadást. A konferencia az első zsidó világkongresszus időpontját 1935 augusztusára tűzte ki.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A JERUZSÁLEMI EGYETEM

A jeruzsálemi egyetemnek az utóbbi évben 545 hallgatója volt. A diákok 70 százalékanak középiskolai képzettsége, 17 százalékanak akadémiai képzettsége volt, a többiek extern hallgatók voltak. Az egyetemnek a világ minden részéből voltak diákjai: Délafrikából, Németországból, Franciaországból, Belgiumból, Svájcban, Magyarországból, Romániából, Lengyelországból és Amerikából. A diákok legnagyobb része azonban a tel-avivi „Herzlia” héber gimnázium végzettje.

Augusztus második felében az egyetem kuratóriuma Zürichben tartott ülést, amely egy alkotmánytervezet kidolgozásával foglalkozott. Szükségesnek mutatkozott, hogy Magnes rektor mellé, aki tíz éve áll az egyetem élén, a megnövekedett munkaterületre való tekintettel egy több tagu egyetemi tanács kreáltassék. Ebbe az University Councilba négy egyetemi tanárt és négy kívülállót választanak be, továbbá tagjai lesznek az egyetemi kincstáros, amely tisztségre ezalkalommal S. Schoc-kent választották meg és egy technikai tanácsadó. Az 1934—35. év budgetjét 48.000 fontban állapította meg a kuratórium. Ezenkívül 10.000 fontot Németországból kivándorolt tudósok alkalmazására irányoztak elő. Egy létesítendő rákkutatóintézet céljaira egy magát megnevezni nem akaró mecénás 40.000 font adományt bocsájtott rendelkezésre.

Giszkalay János: Akiba csudálatos élete

— Kirjat Széfer, Lugoj —

Akibának, a zsidóság legendás történeti alakjának megelevenítése talán sohasem volt ennyire aktuális és ennyire szükséges, mint most. Az öntudatára ébredő Akibától egészen a szabadságharcos Akibaig való példamutatás, át a kodifikátor emelkedett szellemű működésén mai viszonyaink között olyan éles és eleven tükröt tart szemünk elé, amelyben népi teendőink képe mély és plasztikus vonalakkal vetül felénk.

Az öntudatra ébredés fázisa talán helyenként már túl jutott a szemdörzsölő álmos tapogatózáson, de a kodifikálás okos, mély és emberi szellemének hiánya zsidó megmozdulásaink gyöngye organizmusának legelső oka. Ezért több ma Giszkalay ragyogó könyve, mint irodalom és történelem. Akiba alakja az erdélyi zsidóság anachoréta ébresztőjének csodálatos nyelvén a zsidó szellemiség, a zsidó feladatok, a zsidó példa és az egész össz-zsidó lelkiség ércszobrává formálódik és históriája a művész fantáziájának és a tudós elmélyedésének kettős pillérén hidalja át a zsidó multat a zsidó jövővel.

Giszkalay könyve regény és tudomány, próza és vers, ész és szív egyaránt. Akiba csudálatos életén keresztül észrevétlenül lopózik az olvasó lelkébe és agyába a zsidó nép csudálatos élete és tovább rezeg az átélés friss és hamisítatlan izgalmával. És talán ezért a legjelentősebb most a könyv, mernénk mondani, hogy határállomás az erdélyi zsidó kultúra sorvadó történetében új, széles és biztató horizontok felé.

Giszkalay könyvének elolvasása után felszabaduló, önerzeties pillanásokkal tekintünk vissza a hosszú multra, amelyen az író biztos kézzel kalauzolt bennünket. A lelkünkre fekvő törmelék-zsidóság egyszerre szabályos, monumentális épületté változott megnyílt szemünkben és szunnyadó lelkünkre a szemrhányások özönét hullajtjuk egyrészt, hogy ilyen későn ébredtünk, másrészt, hogy ébresztőnket, a könyv íróját esztendőkön keresztül láthatatlanná tettük olyan módon, hogy fejünket bedugtuk a hálátlanság sivár homokjába.

A mű kiállítása után nem Lugosra, de Amsterdamra gondolnánk. Vajjon az erdélyi zsidóság rájön-e az értékére? Októberben megjelenő második kötete után erre is feleletet kapunk. És ez a válasz az erdélyi zsidóság arcképe lesz.

(Raffael.)

Zsidó Miniatürök

— A Pharos könyvsorozat első kötete —

Mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy a gazdasági krízis nem jelenti a zsidó szellemiség válságát, jöllehet a zsidó szellemi világot a reális élet sok vonatkozása irányítja, vagy legalább is befolyásolja. Mi, zsidók — ne kutassuk, hogy természetünknel, vagy történeti adottságainknál fogva — ez alól mintha kivételek lennénk. Azt mondják rólunk, hogy üzletesek vagyunk, ami kétségtelenül népünk nagy rétegéről állitható, hiszen erre a pályára ugyszólván rá-

szorítottak bennünket, de nyugodtan állíthatjuk, hogy nagyon kevés az olyan közöttünk, akit az üzleti élet annyira feloldott volna, hogy a szellemiekből teljesen kikapcsolódjon.

Aki külsőleg ítéli meg a zsidóságot, ebben a típusban látja a zsidót, ez a típus is tesz bennünket ellenszenvenessé, holott mi tudjuk legjobban, hogy ez érdemli meg legkevésbé azt, hogy igaz zsidónak tartsák.

A Pharos könyvkiadó vállalat annak az érdeklődésnek köszönheti létrejöttét, amellyel a zsidó ember mindenkor viselkedik a szép és modern iránt. Első kötete a Pharosnak a „Zsidó Miniatürök“. Tizenhárom írás, elbeszélések, rajzok és szatírák, amiket Szabó Imre válogatott össze, hogy ezzel programját is adja a könyvsorozat további műveinek. A tizenhárom írás különböző irányú képviselői egyben kétségtelenül egyeznek: hogy művészt kell adni és olyant, ami felelősségtől van átitatva.

A héber Berdicsevszki, a német kulturától is átitatott Buber mellett találjuk a jiddis Schalom Asch és Dymov művészetét. Világirodalmi jelentőségű költők és írók, mint Peter Altenberg, Ilja Ehrenburg, Jakob Wassermann írásai nem annyira témájuk, mint zsidó lelkiségük révén szereznek jogot a könyvben való szerepléshez. Az új orosz zsidókat Babel páratlanul éles rajza és Jefim Sosulja szatírája képviseli. Alfred Polgár jól megfigyelt nagyvárosi alakjainak rajzaival szerepel, Arthur Holitscher artisztikus, a német fajiságot a fejetetejére állító szatírája élénkíti a könyvet, amelyben nem zsidó író, Louis Pirandello is szerepel egy csodálatosan meleg, zsidóbarát novellával.

Szívesen hívjuk fel a Pharosra tv-ink figyelmét nemcsak tendenciája miatt, hanem azért is, mert szellemi üdülést és nemes szórakoztatást nyújt.

A zsidókérdés kézikönyve

— *Aviva Barisszia kiadás* —

Egy könyv jelent meg az erdélyi piacon, mely jelentőségében messze kiemelkedik a magyar nyelvterületen írt zsidó és különösen cionista tárgyú könyvek tömegéből. Az Aviva Barisszia kulturbizottsága „A zsidókérdés kézikönyve“ címen kiadta a cionista tudomány és gondolatvilág első összefoglaló magyarnyelvű gyűjteményét. A könyvet *Danzig Hillél* szerkesztette nagy alaposággal és elhivatottsággal. Már a mű belső formája — nagyalaku, közel 300 oldalas, vaskos kötet — mutatja, hogy az eddigi brosuraszerű kiadványtól eltérően komoly irodalmi munkával állunk szemben.

A magyarnyelvű cionista irodalomnak, mondhatni, első nagy teljesítménye ez a könyv. Mint műfaj is újszerű és egyedülálló. A másnyelvű cionista irodalmakban is alig van ehhez hasonló példa. Ez az újszerűség elsősorban abban áll, hogy a könyv kísérlet óhajt lenni a modern zsidókérdés enciklopédikus összefogására és kiterjed annak ugyszólván minden

ágára. A mű tehát teljes mértékben fedi annak címét. Valóban a zsidókérdés kézikönyve, mely gazdag adathalmazával, számszerűségével és az egyes kérdések világos, szakszerű csoportosításával egységes és hű képet nyújt a zsidóság mai helyzetéről és a zsidókérdés legkomplikáltabb vonatkozásairól.

De ennél is mélyrehatóbb értékű az a szellem, mely ezeket a száraz adatokat organikus egésszé fogja össze és harmónikus egységgé, zsidó világképpé formálja. Ez a szellem a Dolgozó Zsidó Palesztina új, egészséges, éltető nedveiből táplálkozik. A szempontokat vitathatják egyesek, a szándék tisztasága és a szellem emelkedettsége azonban vitán felül áll.

A könyv elsősorban az ifjuság számára íródott, de értékes olvasmány minden felnőtt zsidó számára is, akár cionista, akár nem. Ezen a könyvön keresztül először nyílik alkalma a magyarajku zsidónak megismerni a zsidóság nagy problémáit és törekvéseit.

A mű két részre bontható. Első része a zsidókérdést általában és a galuti zsidóság történelmi és szociológiai fejlődését tárgyalja, második része a cionizmus és Palesztina problémáit tárja fel. Az első részt átfogó, filozófiai elmélkedés vezeti be, mely a zsidókérdés alapvonalaira mutat rá. A következő cikkek: a zsidó nép vázlatos története, a zsidók társadalom-gazdasági története, a zsidó nép szociológiája, az antiszemitizmus, az asszimiláció. A szociológiai rész a zsidó fajiság kérdésével érinti, majd a zsidóság statisztikai fejlődését és szociál-gazdasági rétegződését tárgyalja. Az antiszemitizmus fogalma és elmélete, okai és történeti fejlődése, valamint az asszimiláció mélyreható lélektana rendkívül tanulságos része a könyvnek. A cionista részt a cionista ideológia ismertetése vezeti be. Komoly, alapos tanulmány. Világos képet nyújt a cionizmusban ható szellemi erők fejlődéséről és egymással való összefüggéseiről. E bevezetés után a cionizmus történetét, a cionista szervezet intézményeit a cionista pártokat és a galuthi zsidó munkásmozgalmat ismerteti a könyv. A palesztinai rész egy rövid földrajzi ismertetéssel kezdődik. A következő cikkek: Palesztina befogadóképességét, az angol mandatórius hatalom Palesztinapolitikáját, az arabkérdést, a palesztinai kolonizáció módszereit és formáit, a kolonizáció történetét, a Zsidó Nemzeti Otthon statisztikai fejlődését, a palesztinai zsidó munkásmozgalmat fejlődését, a palesztinai kollektivistamozgalmat tárgyalják. Egy rövid tanulmány számol be a héber nyelv szerepéről a zsidó nemzeti megújulásban, majd egy portrészorozat zárja be a gazdag anyagot. Moses Hess, Leo Pinsker, Eliezer ben Jehuda, Achad Haam, Herzl Tivadar, Max Nordau, Martin Buber, A. D. Gordon, Ber Borochov, Weizmann Chaim, Nahum Szokolov, József Trumpeldor, Chaim Arlosoroff, Leo Motzkin és M. M. Ussischkin egyéniségét és ideológiáját tárja fel az érdekes sorozat.

A könyvhöz dr. Fischer J. tv. írt meglehangú előszót, rámutatván a könyv jelentőségére és az Aviva Barisszia nagy teljesítményére. Nagymértékben járult hozzá a könyv sikeréhez Kasztner Rezső, aki a könyv sajtó alá rendezését irányította.

A Zsidókérdés Kézikönyve megérdemli, hogy felfigyeljen rá a zsidó társadalom minden rétege.

(—n.)

LÁTOGATÁSOM A KONSTANTINÁPOLYI PÁHOLYBAN

Irta: Dr. ENGELBERG DEZSŐ főtthkár tv., Târgu-Mures

Felemelő és felejthetetlen élmény volt számomra a konstantinápolyi „Orient” -nagypáholyban ez év augusztusában tett látogatásom.

Konstantinápoly a háború előtt a Kelet legjelentékenyebb BB-örhelye volt s annak dacára, hogy területeiből sokat veszített és ezzel egyidejűen a zsidók lélekszáma is tetemesen megcsappant, ma is óriási BB latifundiumot reprezentál, mert központja a görögországi, szíriai és jugoszláviai BB páholyoknak, sőt Olaszországban is rendelkezik egy páholy fölött.

Törökországban Konstantinápoly, Drinápoly és Szmirna, Görögországban Athén és Szaloniki, Szíriában Beyruth, Damaszkusz és Aleppo, Jugoszláviában Belgrád, Szarajevó, Zágráb, Novisad (Ujvidék), Osiek (Eszék) és Subotica (Szabadka) és Olaszországban Rhodosz városok páholyait egyesíti magában a török nagypáholy. Jugoszlávia a jövő évben önálló nagypáholyt kap.

Törökországban jelenleg kb. 75 ezer zsidó lélek lakik, ebből Konstantinápolyban 50 ezer, Drinápolyban ötezer és Szmirnában nyolcezer, míg a többi az ország egyéb városai és községei között oszlik meg.

A konstantinápolyi páholynek 210, a drinápolyinak 60 és a szmírnainak 100 tagja van, mindannyian aktív, vagyis tényleges működésben levő tv-ek. A törökországi tv-páholyok szerves kapcsolatot tartanak fenn a nagypáhollyal, évenként többször gyűlnek össze közös ügyeik megtárgyalására, rendes évi közgyűlést tartanak, míg a Törökországon kívüli páholyok képviselői csak minden második évben találkoznak Konstantinápolyban, a nagypáholy székhelyén, hogy az őket érintő kérdéseket megvitassák és mindegyik páholyra nézve egyformán kötelező határozatokat hozzanak.

A törökországi páholyok munkaprogramja nagyban megegyezik a romániai páholyokban honos munkarenddel. Havonként kétszer, pénteki napokon délelőtt fél 11–1 óráig tartják zártüléseiket, miután a török vasárnap erre a napra esik. Az ülések programján a legkülönbözőbb zsidó szociális, gazdasági, humanitárius, nevelési, stb. problémák szerepelnek, kivéve a zsidó politikát és — egészen kézenfekvő okoknál fogva — a Palesztina-kérdést.

Feltűnő, hogy a törökországi, főleg konstantinápolyi páholyok tagjai közül sokan tagjai a helybeli Sz. K. páholyoknak is és általános emberbaráti kérdésekben közösen járnak el, különböző rendezvényeikre egymást kölcsönösen meghívják. A konstantinápolyi BB páholy tagjainak 40 százaléka egyben a Sz. K. páholynek is tagja.

A törökországi nagypáholy 1911-ben alakult, egyidőben a konstantinápolyi páhollyal, mely azóta a következő humanitárius intéz-

ményeket teremtette meg és tartja fenn ma is: 1. „Or Chájjim“ zsidó kórház 125 beteg számára, ingyenes ambulanciával és teljesen díjtalan ellátással; 2. Zsidó Árvaház száz szegény árva számára, 3. „Ozér Dallim“ szegényeket gyámolító egyesült, amely intézménynek köszönhető, hogy Konstantinápoly uccáiból végleg eltűntek a zsidó koldusok és kéregetők, 4. a Grand Rabbínat világi szervezete, amely 20 tagból áll és nagy súlya van a 60 tagot számláló egyházi szervezet mellett. A Grand Rabbínat egyházi és világi szervezete (összesen 80 választott taggal) intézi egész Konstantinápoly zsidó vallásügyeit. Végül 5. a Lyceé Bene Berit, zsidó elemi iskola és nyolc osztályú vegyes gimnázium, amely állandóan 5–600 növendékkel rendelkezik és bizonyítványai államérvényűek.

A nagypáholy ezenkívül az alapítójának nevére elnevezett u. n. „Bergel alap“ jövedelméből az arra szorulókat sűrűn segíezi, nemkülönben támogatja a külföldön tanuló zsidó diákokat. Állandóan 3–4 egyetemi tanulót részesít teljes ellátásban mindaddig, míg külföldi tanulmányaikat befejezik, azon kötelezettség mellett, hogy a segíezettnek a reájuk fordított összegeket, amennyiben erre módjuk lesz, a jövőben visszafizetik.

Az alkalmi jótékonykodás Törökországban nagyon gyakori, mert a nyomor a zsidók között leírhatatlan. Ennek dacára a konstantinápolyi páholy a német zsidó menekültek támogatására 300 ezer lejnek megfelelő összeget gyűjtött össze és osztott ki.

A konstantinápolyi páholy affiliációjaként működik a „Mirjam“ nővér-páholy, mely 1923-ban alakult és jelenleg 110 tagot számlál. Tagjai a páholytestvérek feleségei, nőtestvérei és leányai. Külön rituáléjuk van és összejöveteleiket hetekint tartják. Ezeken nemcsak szellemi problémákkal foglalkoznak, hanem kézimunkálnak, a kész munkát eladják és az ebből befolyó jövedelmet különböző jótékonycélra, mint: a zsidó iskola szubvencionálására, szüneti gyermektelepek segélyezésére (évenként 10–12 zsidó gyermeket nyaraltatnak) és általános jótékonyosság gyakorlására fordítják.

Ugyanazak a konstantinápolyi páholy protektorátusa alatt működik a páholy ifjúsági szekciója, mely a 24 éven aluli fiukat foglalja magában, akik később hivatva lesznek a páholyban az idősebb testvéreket felváltani. Itt tehát az utánpótlás komoly problémája szerencsés megoldást nyert.

Az ifjúsági szekció 1929-ben alakult és jelenleg 48 tagja van, akik szintén külön rituáléval dolgoznak, komoly kulturmunka mellett a jótékonyosság és emberszeretet terén is szép, értékes és eredményes munkát fejtenek ki. Általában minden, a páholy által kidolgozott tervnek és mindennemű akciónak az ifjúsági szervezet a realizáló faktora. Zárt üléseket tartanak, melyekre a páholy a maga képviselőit mindenkor kiküldi. Ezek az ifjak munkáját ellenőrzik és észleleteikről esetenként jelentést tesznek a páhólnak.

A nagypáholy saját tulajdonát képező és Konstantinápolyban a Rue Minaret 11. szám alatt lévő kétemeletes, gyönyörű palotájában lélekemelő zsidó munka folyik. Közel 400 testvér és nővér találkozik ez a hely, ahol pazarul berendezett klubhelyiség, olvasóterem,

könyvtárszoba és különböző szórakozási lehetőségek állanak a napi látogató rendelkezésére. A könyvtárban kb. hater ezer kötet értékesnél értékesebb könyv található, melyeket a páholyon kívül állók is olvasnak. Az egész épületkomplexum a benne levő felszereléssel és könyvtárral együtt 4—5 millió lej értéket reprezentál.

Ai konstantinápolyi nagypáholy hivatalos lapja a „Hamen-rah“ mely háromhavonként gazdag tartalommal, francia nyelven jelenik meg.

A törökországi nagypáholy elnöke Joseph Niego tv., aki a múlt évben töltötte be 70-ik életévét és ezalkalomból a nagypáholy „Allocutions et Conférences“ címen sajtó alá rendezte érdemes nagyznökének a nyilvánosság előtt tartott összes előadásait és beszédeit. A könyv francia nyelven jelent meg Konstantinápolyban, 528 oldalas terjedelemben.

Niego tv. melegen érdeklődött a romániai páholyok működése és a testvérek sorsa iránt, akiknek ezuton küldi szeretetteljes testvéri üdvözlését.

Szándékosan emlitem meg utolsónak a török nagypáholy főtitkárát, Jacques Shaki tv.-t, aki a jelen beszámolóra vonatkozó felvilágosításokat és szükséges információkat adta. Shaki tv.-t igaz mintaképül akarom odaállítani a Rend összes tagjainak. Csupa szív, őszinte jószág és áradó szeretet ez a 60 év körüli ember, akiben a BB-erények megtestesülését láttam. A nagypáholy megalapítása óta Niego tv.-rel együtt szakadatlanul dolgozik — mindkettő jelenlegi posztján — a Rend és páholyaik felvirágoztatása érdekében. Minden szabad idejét a nagypáholy munkájának szenteli és nincs az a zsidó társadalmi megmozdulás, amelyből Shaki tv. ki ne venné a maga részét. Róla minden fenntartás nélkül megállapítható, hogy BB kötelességét teljesíti.

Igaz testvéri kézzorításunk mellett mély hódolatunkat és elismerésünket tolmácsoljuk a törökországi BB nagypáholy elhivatott vezetőinek és rajtuk keresztül összes törökországi testvéreinknek, akik büszkék és boldogak lehetnek, hogy olyan nagyszerű vezetőik vannak, mint Niego és Shaki testvérek.

SZEMLEISMERTETÉSEK

AUSZTRIA

Az ausztriai BB-páholyok ezévi disztrikt-közgyűléséről egy korábbi szemleszámunkban megemlékeztünk már és kivonatot is közöltünk Prof. dr. Ludwig Braun nagyznök tv. nagyszabásu megnyitó beszédéből. Azóta részletes tájékoztatót is kaptunk a közgyűlés anyagáról, amelyből az alábbiakat emeljük ki.

Ekstein tv., a bécsi Wahrheit páholy delegátusa, a zsidók általános helyzetéről tartott részletes és rendkívüli érdekes beszámolót. A beszámoló tartalmát, sajnos, nem ismerjük, de már egymagában az a körülmény is, hogy a közgyűlés nem csupán szűkre szabott szervezeti kere-

tek között foglalkozott az aktuális problémákkal, hanem generális tájékozódásra törekedett, igen figyelemre méltó és nagy mértékben emelte a közgyűlés munkájának jelentőségét.

Adolf Böhm tv., a bécsi Wahrheit páholy exelnöke, a palesztinai építómunkáról tartott bő statisztikai anyaggal alátámasztott és nagy érdeklődést és lelkesedést kiváltó előadást, amelyben igenlő feleletet ad a kérdésre, hogy „képes-e a palesztinai építómunka enyhíteni a zsidó nyomort.” Az előadás részletesen ismerteti a bevándorlás kérdését, a palesztinai városok és a mezőgazdaság fejlődését, a KKL munkáját, a palesztinai zsidóság párttagozódását, az iskolaügyet, az ifjúság problémáit és a további fejlődés perspektíváit.

Knöpfmacher disz-nagyaelnök tv. a zsidó világkongresszus kérdéséről tartott részletes referátumot, amelyben a kérdés különböző vonatkozásait és a Rend executívája részéről eddig történt állásfoglalásokat világította meg. A referátumhoz fűződő élénk vita eredményeül Ekstein tv. javaslatára a közgyűlés elhatározta, hogy interveniálni fog a Rend executívájánál a Rendnek a zsidó világkongresszuson való részvétele érdekében. Az erdélyi MK, amely már évekkal ezelőtt pozitív értelemben foglalt állást a világkongresszus kérdéséhez, elégtétellel veheti tudomásul az osztrák disztrikt eme állásfoglalását.

Alt tv., a Wien páholy delegátusa a Zollschan-akcióról tartott referátumot. *Dr. Ignaz Zollschan tv.*, amint erről szemlénk több korábbi számában megemlékeztünk, a fajelmélet tudományos eszközökkel való leküzdését tűzte ki céljául és ennek érdekében egy anthropológiai-szociológiai tudományos intézet felállítását tartja szükségesnek. Az intézet irodája összegyűjtene, átvizsgálna és regisztrálna minden anyagot, amely ezzel a kérdéssel kapcsolatosan megjelenik, anthropológiai-szociológiai kutatásokat végezne, illetve támogatna, munkássága eredményeiről tájékoztatná a tudományos köröket és a szélesebb közvéleményt. Az akciót különösen a csehszlovákiai, de az ausztriai páholyok is már eddig is jelentékeny anyagi támogatásban részesítették és az osztrák disztrikt közgyűlése most elhatározta, hogy az európai disztrikt munkaközösségénél is interveniálni fog az akció felkarlása érdekében. A kérdéshez fűződő vita során *Gersuny*, *Prof. Zappert*, *Berliner* és *Simon tv.*-ek az intézet nemzetközi keretek között való létesítése és működése érdekében szóaltak fel.

Lenk tv. javaslatára a közgyűlés megbizta a disztrikt vezetését egy takaré- és hitelintézet létesítésének tanulmányozásával, amelynek alapszabálytervezetét *Schneeweiss tv.* készítette el.

Laub tv., a Wahrheit páholy nevében a zsidó orvosképzéssel kapcsolatosan terjesztett elő igen figyelemreméltó javaslatot, amely szerint a fennálló körülményekre való tekintettel a bécsi zsidó hitközség kórháza kifejlesztendő úgy, hogy az orvosképzés céljait is szolgálhassa. A javaslat realizálásával az elnökség bízott meg.

Igen nagy jelentőségű és a Rend szerepének és hivatásának helyes felismeréséből fakadó javaslatokat terjesztett a közgyűlés elé a bécsi *Massadah* páholy. A javaslatok szerint a disztrikt vezetésének minden erejével azon kell lennie, hogy: 1. létrejöjjön az ausztriai zsidóság egységes képvisellete, 2. referensek neveztesse ki, akik Ausztria és az egész világ zsidóságának jogi, gazdasági és kulturális helyzetét állandóan figyelemmel kísérik, a feladatokra nézve a disztrikt vezetésének megfelelő előterjesztéseket tegyenek és a zsidóság helyzetének javítására, illetve a zsidóság elleni támadások elhárítására irányuló minden akciót és törekvést támogassanak, 3. építtessék ki a zsidó iskolahá-

lőzat és történetjék gondoskodás egy a gazdasági és politikai viszonyoknak megfelelő zsidó gyermeknevelésről. E célból a zsidó munkaiskolák, munkatelepek, mezőgazdasági és ipari kiképző intézetek létesítésére irányuló törekvések a legmesszebbmenő támogatásban részesítendőek, 4. történetjék gondoskodás a zsidó gyermekek tömörítéséről a zsidó tudás ápolása és terjesztése céljából, létesíttessék a páholyok patronátusa alatt egy külön szervezet, amely tv-ek gyermekeinek csere-akciójával foglalkozzék.

A javaslat további része a disztrikt belső munkája számára kívánja a következő alapelveket lefektetni: 1. a disztrikt vezetőségének gondoskodnia kell valamennyi páholy egységes vezetéséről azok adminisztratív önállóságának megőrzése mellett, 2. a disztrikt vezetősége 8 tagból és meghatározatlan számú tiszteletbeli tagokból áll és legalább 2 hónaponként hív egybe gyűlést, 3. a disztrikt vezetősége miniszteriális szisztéma szerint fejti ki működését, a határozatok keresztülviteléről a szakreferensek kell, hogy gondoskodjanak, akiknek jogukban van munkatársakat maguk mellé venni, 4. a disztrikt vezetőségének ülésein a megválasztott tagokon kívül részvételi joguk van — ha csak a nagyznök nem intézkedik másként — a páholyok elnökeinek és a legalább két izben tisztséget viselt tv-eknek, 5. a disztrikt alapszabályai sürgősen modernizálandók.

A Massadah páholy javaslatai — különösen az általános célkitűzésekre vonatkozók — az osztrák disztrikt keretein túl is a legélénkebb visszhangra számíthatnak. Ezek a javaslatok, amint *Löw tv.* kifejtette azt célozzák, hogy a BB a zsidó közélet centrumává váljék és ne adjon oly zsidó kérdés, amelyről azt lehessen mondani, „ez nem tartozik reánk”.

Adolf Böhm tv. hozzászólásában kiemeli, hogy a BB elveszítené minden létjogosultságát, ha nem foglalkoznék a zsidóság leglényegesebb kérdéseivel és nem foglalna azokhoz állást. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy pártpolitikán felül állva tudunk a kérdésekhez hozzányulni. Legfőbb feladatainknak a zsidó iskolahálózat kiépítését, az ifjúság átrétegezését és a palesztinamunkát kell tekintenünk. A felszólalások eredményeül a Massadah páholy javaslatainak egy részét mindjárt a közgyűlés emelte határozattá, egy másik rész realizálását a vezetőségre bízta.

Klemperer nagytitkár tv. egy 50 személy elhelyezésére alkalmas aggmeház létesítésére terjesztett elő javaslatot, amely célra 200.000 osztrák schilling volna felhozandó. *Laub tv.* az elhunyt tv-ek hátramaradtjainak segélyezésére egy külön intézmény feállítását javasolja. Mindkét javaslat egyelőre tanulmányi stádiumban van.

Felix Kohn tv. egy propagandafüzét kiadásáról tartott referátumot, amely irányban *Prof. Frankfurter tv.* végzett máris igen értékes munkát. A referátum bő alkalmat adott a Rend fejlesztési irányelveinek megvitatására.

Dr. Arnold Ascher tv. az osztrák disztrikt szemléjének szerkesztője, a szemléről tartott beszámolót, amelyhez *Prof. Frankfurter, Arnstein és Böhm tv-ek* szoltak hozzá, kifejtván annak szükségességét, hogy a szemle ne annyira a páholyok belső életével, mint inkább a zsidóság szellemi áramlataival és az aktuális zsidó érdekű problémákkal foglalkozzék.

Simon nagykincstáros tv. pénzügyi jelentése után *Klemperer nagytitkár tv.* javaslatára a közgyűlés elhatározta, hogy a páholyok egy közös bizottság által fognak magánosok támogatásával foglalkozni.

Igen élénk és különböző szempontokat kidomborító vita füződött a

kulturbizottság jelentéséhez, amely a páholyélet számos problémáját világította meg.

Laub tv. a nővérszervezetekről, *Arnstein tv.* a Jugendbundról tartottak beszámolókat.

A közgyűlés a disztrikt vezetőségét a következőképpen választotta meg: *nagyelnök prof. dr. Ludwig Braun, nagy-alelnökök prof. dr. Frankfurter, Fuchs és Rendi exelnök tv-k,* kincstáros *Simon tv., nagytitkár Karl Klemperer tv. Hecht tv-t,* aki 23 éve tölti be a disztrikt vezetőségében a nagytitkári tisztséget, tiszteletbeli nagytitkárrá és a disztriktvezetőség állandó tagjává választották.

Az osztrák disztrikt szemléjének szeptemberi számában *Prof. dr. Ludwig Singer tv. II. József császár türelmi patensének történetéről* ir folytatásos tanulmányt, amely éppen napjainkban érdeklődésre tarthat számot. *Dr. I. Fischer docens tv.* Felix Platternek, az 1536—1614-ben élt baseli városi orvosnak és tanárnak naplójáról értekezik, amely zsidó vonatkozásban is értékes kulturhistoriai forrásul szolgálhat. A szemle folytatólagosan közli *dr. Wilhelm Knöpfmacher disznagyalelnök tv.* tanulmányát a bécsi „Wien” páholy történetéről, majd pedig a külföldi disztriktek működéséről és a különböző BB-folyóiratokról közöl bő recenziókat.

CSEHSZLOVAKIA

A gazdasági átrétegzés kérdése és az ifjúsági probléma a csehországi BB-páholyok működésének is annyira homlokterébe került, hogy szemléjük egyik utóbbi számát csaknem kizárólag ennek a kérdésnek szentelték. A cseh disztrikt szemléjének ezt a számát „Az ifjúsági kérdés a külföldi BB-disztriktekben” című cikkünkben ismertetjük részletesen.

Sulyos veszteség érte a cseh disztriktet *Ernst Richnovsky tv-nek,* a prágai Bohémia páholy exelnökének elhunytával. Richnovsky tv. egyike volt nemcsak a csehországi zsidóság, hanem az egész csehszlovák állam legmarkánsabb egyéniségeinek, akit Masaryk elnökhöz is közeli barátság fűzött. Szerzője volt a Masaryk-könyvnek, nagytekintélyű munkatársa a legelső prágai politikai lapoknak és egyben egyike volt a legelismertebb zenetörténészeknek is. Temetésén Cerny és Spina miniszterek, valamint a politikai, tudományos és művészi körök számos kiválósága vettek részt. Sirjánál a Bohémia páholy nevében *dr. F. Thieberger tv.* bucsuztatta.

Nemrégiben ünnepelte a „Veritas” saazi páholy fennállása tizéves évfordulóját. Az ünnepségnek érdekességet adott, hogy a páholynak ez évben ismét *dr. Hugó Löwy tv.,* a páholy alapítóelnöke, az elnöke, akinek *Strass alelnök tv.* a nővérek megbízásából egy ezüstkalapácsot adott át. A disztrikt vezetőségét *Gottlieb Stein* nagykincstáros tv. képviselte az ünnepi ülésen.

A cseh disztrikt szemléjének 6. száma egy cseh nyelvű tanulmány után *Oskar Stein tv.* „Tröstliches zur Judennot” című cikkét közli, amelyben Stein tv. történelmi visszapillantást vet a zsidóság multjára és életigenlő optimizmussal állapítja meg, hogy a zsidóság által kitermelt kulturértékek sohasem fognak megsemmisülni és napjaink minden romboló szelleme dacára is el fog egyszer jönni az emberi megértés és szeretet napja. — *Dr. Emánuel Gross tv.* „Zwei Philosophen des Guten” című cikkében Dostojewski és Solowjew világfelfogását analizálja. Mindkettőt lelkes orosz hazafiaknak állítja be, akik meg voltak győződve arról, hogy

az orosz népnek világmissziót kell betöltenie, de mindkettő hirdetője volt egy általános emberi etikának, egy univerzálisztikus filozófiának is. Mint költők és gondolkodók mindketten kiemelkedő nagyságai az emberiség szellemtörténetének, akik a „jó” felismerésére és megvalósítására törekedtek.

Ez év júniusában ünnepelte a „Karslbád” páholy fennállásának 40. évfordulóját. Az ünnepségen a páholy tagjain kívül mintegy 100 delegátus tv. vett részt a bel- és külföldi testvérpáholyok képviselőiben. *Dr. Leo Baeck tv.*, a németországi disztrikt nagyelnöke, akadályoztatva lévén a megjelenésben, rendkívül megleghangu levélben küldte el üdvözlését a jubiláló páholyoknak. Az ünnepi ülés előestéjén ismerkedési est volt, másnap reggel pedig a Richmondeparkban volt társasreggeli. Mindkét rendezvényen többszáz tv. és nővér vett részt. Az ünnepi ülés délután 5 órakor kezdődött. A cseh és a külföldi nagypáholyok képviselői, a Karslbád páholy mentorának és exelnökeinek kíséretében harmoniumzenétől fogadtatva léptek be a páholyba. *Dr. Klemperer elnök tv.* felavatta a páholy új tagjait, majd egy tv-ekből álló vokálkvartett Mozart szövet-ségi dalát énekelte el. Ezután *dr. Klemperer elnök tv.* a páholy 40 éves történetét ismertette, különösen kiemelve, hogy e páholy falain belül alakult meg az európai disztriktek munkaközössége. A vendég tv-ek üdvözlő beszédei után *Schenk exelnök tv.* a még életben levő alapító tv-eket üdvözlölte megleghangu beszédben, akiknek művészi kristályserleget adott át a páholy emlékeként. Ezután *Prof. dr. Ziegler exelnök tv.* tartotta meg ünnepi beszédét, amely az összes jelenvoltakra mély benyomást tett. — Az ünnepi ülést 300 terítékes bankett követte, amelynek első felszólalója *dr. Klemperer elnök tv.* Masaryk köztársasági elnökre emelte poharát, mire a zenekar az államhimnuszot játszotta el, amelyet a vendégek viharos éljenzéssel és állva hallgattak végig. Ezután egy igen sikerült vidám szkeccs következett, amelyben számos elsőrangú művészi erő működött közre. — A Karslbád páholy jubiláris éve alkalmából előadás-sorozatot rendez a Rend időszzerű problémáiról. Ezeknek az előadásoknak az ismertetésére visszatérünk. — A cseh disztrikt szemléjének szeptemberi száma nagyobbrészt ezeknek az előadásoknak az ismertetésével foglalkozik. Ilyen tárgyvak *Thieberger tv.* cseh nyelvű cikkét követően *Dr. Walter Kohner tv.* „Mi és a közösség”, *Dr. Robert Löwenstein tv.* „A Rend napjainkban” és *Dr. M. Lichtmann tv.* „A Rend problematikája” című cikkei. *Prof. Dr. I. Hirsch tv.* Chaim Nachmann Bialikról ír mélyen szántó tanulmányt, kitűnő analizisét adva az ezév nyarán elhunyt nagy héber költő irodalmi alkotásának. — *Dr. Michael Feith exelnök tv.*, a brünni Moravia páholy elnöke, 70. születésnapja alkalmából a szemle közli a cseh nagypáholy megleghangu üdvözlő levelét, amely elismerő szavakban méltatja a cseh disztrikt eme kiváló vezéregyéniségének érdemeit. — Az elmúlt nyáron négy igen értékes tagját, *Dr. Gustav Gintz*, *Dr. Alois Hilf*, *Dr. Philip Schreier* és *Dr. Adolf Bischitzky exelnök tv-eket* veszítette el a cseh disztrikt. Mindegyikük nevéhez a csehszlovákiai páholyélet fejlesztésének egy-egy újabb etapja fűződik és elhalálozásuk nemcsak páholyaiknak, hanem az egész cseh zsidóságnak jelent érzékeny veszteséget.

NÉMETORSZÁG

A német nagypáholy szemléjének $\frac{2}{3}$ száma *Dr. Jos Carlebach* és *Prof. Dr. Ismar Elbogen tv-eknek* a „Az ifjusági kérdés a külföldi BB-disztriktekben” című cikkünkben már említett cikkein kívül *Dr. Holzer tv-nek* a 900 éves wormszi zsidó hitközség történetéről szóló is-

mentetését, valamint *Dr. Leo Baeck nagypárholy tv-nek* a történelmi évforduló alkalmából tartott beszédét közli. — *R. Leszynsky tv.* „A német zsidók és párholytestvérek Erec Jiszraelben” címen írt kritikai ismertetést a palesztinai párholyéletéről és az ujonnan bevándorló németországi tv-ek feladatairól a palesztinai disztrikt fejlesztésében. — A külföldi disztriktekről szóló beszámolója során igen elismerő szavakban emlékezik meg a német nagypárholy szemléje az erdélyi MK-ról, amelynek ismerteti az összetételét, majd a következőket írja: „A MK egy év óta havonként megjelenő szemlét ad ki, amely párholyainak élénk szellemi tevékenységéről tesz tanuságot. Bámulatos, hogy ez az aránylag kicsi szervezet képes volt egy év alatt tíz terjedelmes és igen magas nivóju brosurát kiadni.” Majd részletesen ismerteti a recenzió az utóbb beérkezett erdélyi szemlék tartalmát. (A cikket az osztrák nagypárholy szemléje is átvette és a cseh szemle is részletes ismertetést közöl júniusi szemlésmunka alapján MK-ünk és az erdélyi párholyok munkásságáról.) — A német szemle $\frac{2}{3}$ száma részletes beszámolót közöl még a palesztinai disztrikt ezévi közgyűléséről, majd rövid híreket, kivándorolt tv-ek leveleit, gazdag könyvismertetést és lokális jellegű párholyhíreket tesz közzé.

Ez év szeptemberében ünnepelte *Prof. Dr. Ismar Elbogen exelnök tv.*, a német nagypárholy vezetőségének tagja, születésének 60. évfordulóját. *Prof. Elbogen exelnök tv.* 1903 óta működik a berlini „Lehranstalt für die Wissenschaft des Judentums” élén. Ezenkívül előadója volt a florenci rabbiszemináriumnak és a newyorki „Jüdisches Institut”-nak is. „Jüdischer Gottesdienst in seiner geschichtlichen Entwicklung” című főművét héberre, „Geschichte der Juden seit dem Untergang des jüdischen Staates” című munkáját pedig angol és svéd nyelvekre is lefordították. „Germania Judaica” című legújabb művében a németországi zsidóság ezeréves történetét írja meg. A német disztrikt múlt évi jubiláris közgyűlésén tartott előadását szemlénk tavalyi májusi számában mi is közöltük. A német nagypárholy szemléjének augusztus—szeptemberi száma nagyobb részében a jubiláns *Prof. Elbogen exelnök tv-nek* van szentelve. *Dr. Baeck nagypárholy tv.*, valamint *M. E. tv.* üdvözlő és méltató cikkei után a jubiláns barátainak és tanítványainak cikksorozata következik, akik valamennyien a *Prof. Elbogen tv.* szellemi munkássága körébe eső témákat dolgoznak fel írásaikban. A cikksorozatot *E. Finkel tv.* cikke zárja le, aki *Prof. Elbogen tv-nek* a BB-Rendben vezetőhelyen kifejtett tevékenységét méltatja. — A szemle hivatalos része a nyár folyamán elhunytakról, közöttük első helyen *Hindenburg* köztársasági elnökről, a *Herzl-jahrzeit*ről, *Ch. N. Bialik tv-ről* és *Max Doernberger exelnök tv-ről* közöl megemlékezéseket, valamint ismerteti a külföldi disztriktek munkásságát, a hamburgi *Steinthal párholy* 25 éves jubileuma alkalmából rendezett ünnepi ülést és egy Palesztinába kivándorolt tv. hozzászólását *Leszynsky tv-nek* a szemle előző számában megjelent beszámolója hoz.

PALESZTINA

Szemlénk egyik előző számában röviden megemlékeztünk már a palesztinai disztrikt ezévi közgyűléséről. Az időközben kapott igen érdekes beszámoló alapján az alábbi részleteket van módunkban a közgyűlés lefolyásáról ismertetni.

A közgyűlést *Adler tv.*, a tel-avivi Shaar Zion-párholy elnöke, nyitotta meg, aki kifejtette, hogy eredetileg a BB-testvérek világtalálkozó-

ját akarták megrendezni, amittől azonban különböző szempontok miatt el kellett tekinteni. Örvend, hogy így is számos külföldi tv. vesz részt a gyűlésen és kéri őket, hogy közvetlen közelből látva Palesztina kulturális és gazdasági fejlődését, Erec Jiszráél követeként térjenek vissza hazájukba.

Prof. David Yellin nagyelnök tv. a Rendnek az országépítéssel való szoros kapcsolatára mutatott rá, ami abban is kifejezésre jut, hogy Jeruzsálem egyik városnegyedét Adolf Kraus, a Rend megb. elnöke után nevezték el. David Yellin nagyelnök tv. kifejezést adott azon reményének, hogy a Rend konstitúciós nagypáholya is, amely Amerika különböző városaiban tartja üléseit, Jeruzsálemben fog egyszer összeülni tanácskozássra.

A héber nyelvű beszédeket *Leszynski exelnök tv.* fordította németre, majd a testvérpáholyok kiküldöttjei tartották meg üdvözlő beszédeiket. A német páholyokat *Prof. Loewe exelnök tv.*, az Orient disztriktet *Dr. Behar ex-nagytitkár tv.* képviselte. Az egyiptomi disztrikt képviselőtében *A. Vigdor nagyelnök tv.* és *Weiszmann tv.* szólaltak fel. Mindketten lelkesedéssel beszéltek az ország lendületes fejlődéséről és a további fejlődés még szélesebb perspektíváiról.

Az üdvözlő beszédek elhangzása és a levelek felolvasása után *Prof. David Yellin nagyelnök tv.* a héber nyelvről mint a galutországok népi nyelvéről tartott előadást. A zsidó nemzeti megújódás mozgalmával párhuzamosan mozgalom indult meg az évezredek óta félholtak hitt héber nyelvért is. A Rend alapítói is ösztönös sejtéssel héber elnevezést adtak a Rendnek. A Jeruschalajim páholy mintegy 50 évvel ezelőtt tárgyalási nyelvnek vezette be a héber nyelvet. (Éppen David Yellin nagyelnök tv. volt az, aki mindjárt a Jeruschalajim-páholy megalapítása után héberre fordította az alkotmányt és a rituálét.) A héber nyelv palesztinai megújódási mozgalma csakhamar a galutra is áttért és így Erec Jiszráél ajándéku adta a diasporának a nyelvet, amely új világnyelvként összekötő hid lehet Palesztina és a galut zsidósága között.

J. Press tv., a nagypáholy ügyvezető bizottságának elnöke, „Palesztina fejlődése az utóbbi 50 évben és a BB-Rend” címen tartott előadásában vázolta azokat a nehézségeket és szenvedéseket, amelyekkel az első kolonistáknak kellett megküzdeniök. Chederában például szinte senki nem maradt életben az első kolonisták közül, valamennyiüket elpusztította a malária. A szívós kitartás és szorgalom mégis felépítette az országot. A Rendnek nagy szerepe volt ebben. Az 1888-ban alapított Jeruschalajim-páholy gondjaiba vette a bevándorlókat, esti kurzusokat rendezett a számukra, egységes hitközségbe tömörítette a különböző kehillákat, kórházakat és könyvtárakat állított fel, óvodákat létesített és az ország kulturális életében is vezető helyen vett részt.

A gyűlés üdvözlő táviratot küldött a Rend executívájának és *Dizengoff tv.-nek*, Tel-Aviv polgármesterének és különböző intern szervezeti kérdések megvitatása után ért véget.

A haifai Carmel páholy, amely nemrégiben még csak 45 tagot számolt, a közelmúltban 28 németországi tv-t vett fel minden formalitás nélkül tagjai sorába. A Németországból kivándorolt tv-ek először egy átmeneti német páholy létesítésére gondoltak, de az az aggály merült fel, hogy ezt szeparatiztikus tendenciának tekintenék, ezért lemondottak erről a gondolatról és a Carmel-páholyban igyekeznek aktiválódni. Egyelőre még kérdéses, hogy ez a megoldás volt-e a helyesebb, mert a tv-ek egy része nehezen illeszkedik be az eltérő jellegű milieube és apró csoportokba vonul vissza.

A losangelesi Boris D. Bogen-páholy, amely intenzív szociális tevékenységet fejt ki, 41 új tagot vett fel a közelmúltban, közöttük Bogen tv-nek a Rend elhunyt titkárának fiát is. A család ezalkalomból a megb. Boris D. Bogen tv. portréjával ajándékozta meg a páholyt.

A Cincinnatiiban székelő 2. disztrikt-nagypáholy nemrégiben adta ki évi jelentését, amely gazdag statisztikai anyagot tartalmaz. A disztriktnek 65 páholya van 8661 főnyi taglétszámmal. Az utóbbi évben 905 új tagot vettek fel, közöttük 92 oly tagot, akik távozási igazolvánnyal léptek volt ki páholyaiból. Legújabbán 1403 tagot vettek ismét fel. Kilépett 308 tag, felfüggesztették 1484 tv. tagságát, meghalt 112 tag.

A BB-MOZGALOM DÉLAMERIKÁBAN

A buenos airesi „Argentina“ páholy cserepéldányként rendszeresen megküldi MK-ünknek a maga spanyol nyelven szerkesztett szemléjét, amelynek minden egyes száma gazdag tartalommal jelenik meg. Az egyik utóbbi számban Dr. Isaac Garcia exelnök tv. a különböző páholy--bizottságok működéséről számol be. Megtudjuk, hogy a kulturális bizottság által előkészített előadás-soroztatban a következő előadások szerepelnek: Villa tv. előadása az európai páholyokban tapasztaltakról, dr. Helfmann tv. előadása a cionizmusról, Bendehan tv. előadása a marakkói zsidókról, Lewy Smith tv. előadása aktuális gazdasági kérdésekről. A páholy kebelében működött egy ünnepi bizottság is, amely évfordulói és chanuka ünnepségeket rendezett. A páholy-akciók közé tartozik, hogy részt vett a németországi antiszemitizmus leküzdésében. Megtudjuk, hogy a délamerikai és északamerikai B. B. kötetlébe tartozó 250.000 kereskedelmi cég tiltakozott Roosevelt elnöknel a németországi antiszemita mozgalmak ellen és kérte az elnököt, hogy ezt a tiltakozást juttassa kifejezésre. A páholy hírek között szerepel, hogy Mexikóban új páholyt installáltak. Neve: Espinoza, elnöke dr. Sidney Ulfelder tv. Kittinik, hogy Sao Paolóban is működ-

dik egy páholy, Moses Mendelssohn címmel, hogy most istallálták Rio de Janeíróban az Einstein páholyt. Az Argentina páholyának különben nővér páholya is van. Egy másik cikk a chilei zsidókról számol be. A chilei páholyok most erősödnek meg a fokozatos bevándorlás révén. A santiagoi páholy legnagyobb alapítása egy kórház, amely a legmodernebbül van felszerelve. A chilei zsidók négyemeletes épületet létesítettek, az El cireo de Istraelitát, amelynek főemeletén különböző zsidó intézményeket helyeztek el, többek között a monumentális könyvtárt is. Ebben az épületben színház is van, különböző társalgók, vendéglő. Chilében a szefard és askenázi zsidók bizonyos munkaterületen, így a BB életben is a legszorosabban együtt működnek. A tartalmas füzetben érdekes tanulmány jelent meg Fink tollából a zsidó faj alakulásáról. Egy másik tanulmány a zsidóság jó és rossz tradícióiról számol be. Érdekes rész e lapban a hirdetési rész, amely öt oldalt vesz igénybe. E részben a B. B.-hez tartozó orvosok, ügyvédek, mérnökök, kereskedők hívják fel a figyelmet magukra, de nem tartalmaznak e hirdetések egyebet, csak a nevet, foglalkozást, lakást és a telefonszámot.